BİR NEYZENİN HATIRALARI

NEYZENLER KAHVESİ

AHMET DOĞAN ÖZEKE

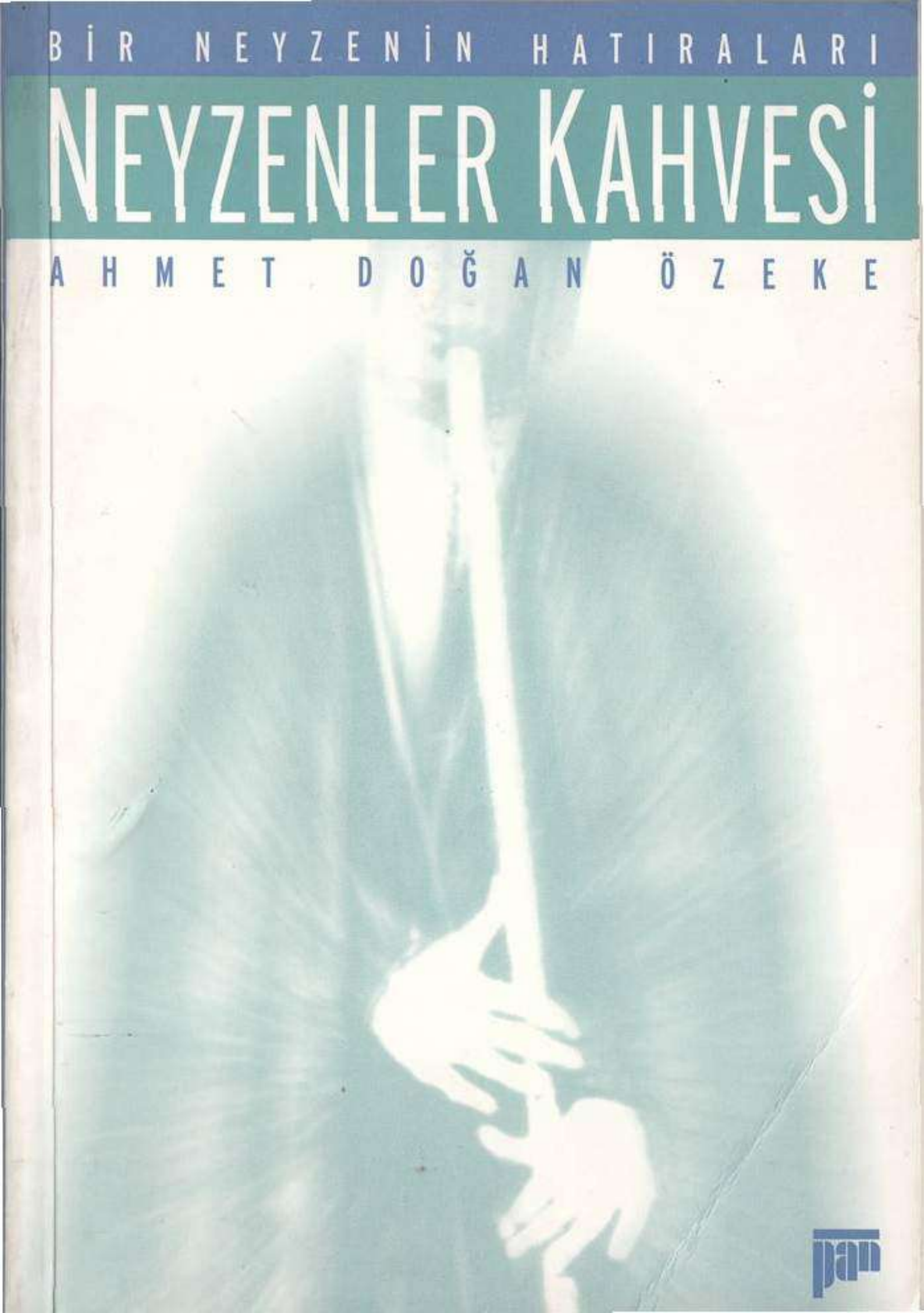

pan

NEYZENLER KAHVESİ

(Bir Neyzenin Hatıraları)

Ahmet Doğan Özeke

Pan Yayıncılık: 67

ISBN 975-8434-01-2

• Birinci Basım: Şubat 2000
• Kapak: Fatih Durmuş
• Baskı: Ayhan Matbaası
• Cilt: Fatih Mücellit

Pan Yayıncılık Barbaros Bulvarı 74/4
Beşiktaş 80700 - Istanbul
Tel: (0212) 261 80 72 • Faks: (0212) 227 56 74
www.pankitap.com

BİR NEYZENİN HATIRALARI

NEYZENLER KAHVESİ

AHMET DOĞAN ÖZEKE

pan

Hayatı seyrederken sanki bir mola aldı.

Göğsünden darbe yedi, o ahenk yarım kaldı.

Yıllardır ruhundaki her duyguyu yansıtan

Tanbur sanki hıçkırdı, ney boynu bükük kaldı.

Metruke.Özeke

TAKDİM

Bizim kültürümüz ağıt kültürüdür. Yaşarken değerlerin çoğu kez farkına bile varmayız. Nedense bir şeyi değerlemek için onun yitip gitmesini bekleriz. Sahip çıkma sorumluluğu gerektirmeyen, seyirlik ve mübalağalı bir değerleme tarzıdır bizimkisi.

İşte bu yüzden bu kitapçığı, onu kaleme alan kişi sağken yayınlamayı düşünmüştüm. Amacım, ait olduğu Melamî meşrebince, yarım asırdır kuşe-i uzletinde yaşayan, sayıları alabildiğine azalmış gerçekten de değerli insanlardan biri olan neyzen Doğan Özeke'nin efkâr-ı umumiyeye tanıtılmasını sağlamaktı. Ne yazık ki, Pan Yayınları yayın işini üstlenmeyi kabul ettikten sadece bir hafta kadar sonra onu kaybettik. Bu girizgâh da hiç istemediğim halde bir ağıt yazısı haline geldi.

Doğan Bey'i 1988 yılında tanıdım. Tanışmamıza vesile olan kişi Bursalı neyzen dostlarımdan Sultan Orhan Camii müezzini Hamdi Delil'dir. Hamdi Orhan Camii'nin avlusunda kendi açkısı olan neyleri sergiler, meraklılarına pek cüz'i bir karşılıkla, çoğu kez de bedava olarak verir. Doğan Bey, onun sergisine uğramış ve böylece tanışmışlar. Hamdi Delil bana onun İstanbul'un hay huyundan kaçan ve Bursa'ya yerleşen emekli bir gazeteci olduğunu; ney üflediğini, ayrıca tanbur ve ud da çaldığını söylemişti. Nerede oturduğunu sordum. Hamdi Delil'in tarif ettiği yer, Bursa'nm talan edilmiş ovasında yer alan adı Bağlarbaşı olan, basbayağı bir gecekondu mahallesiydi.

Bir yaz günü Hamdi Delil ile sözleşip buluştuk ve Bağlarbaşı'nm tozlu, eğri büğrü yollarından geçerek Doğan Bey'in evine gittik. Ev bahçe içinde eli ayağı düzgün iki katlı bir yapıydı. Kapıyı eşi açtı ve güler bir yüzle bizi buyur etti. Birinci kattaki salona geçtik, içeri girer girmez lebaleb eski kitaplarla dolu olan dağınık (yani kullanılan, yaşayan) bir kütüphane hemen dikkatimi çekti. Metronom, diyapazon gibi çok sayıda müzik gereci, o güne kadar hiç görmediğim çe-

şitli kalemler, mızraplar kitaplığın raflarına serpiştirilmiş vaziyetteydi. Duvarlarda çok sayıda hat levhalar asılıydı. Gördüklerim karşısında içimi tarif edemeyeceğim bir duygu kapladı. Kendimi birden bu eve ait hissettim.

Doğan Bey odanın ortasında yer alan bir büyük masanın baş köşesinde oturuyordu. Gür saçları ve yüzüne çok yakışan sakalları vardı. Kalın çerçeveli gözlüklerinin üzerinden bize baktı ve gayet ölçülü bir ifadeyle merhabalaştı. Kendimi tanıttım ve ney ile ilgilendiğimi söyledim. Mansur neyimi beraberimde getirmiştim. Görmek istediğini söyledi. Uzattım. *Neyi* önce öptü. Sonra usta el hareketleriyle neyin perdelerini ve başparesini yokladı. Tekrar bana uzattı. 'Üfleyin' dedi. Ben de kısa bir suitaniyegâh gösterdikten sonra Nedim Ağa'nm saz semaisini üfledim. Beni dikkatli bir şekilde dinledi. Eser bittikten sonra sakalını sıvazlıyarak 'Benim size öğretecek bir şeyim yok' dedi. Bu sözler beni telâşlandırdı. Bir daha buraya gelememek endişesijde musikideki eksiklerimi saymaya başladım. Klasik fasılları pek az bildiğimi, birkaç küçük usulün dışında, usul bilgimin son derecede kıt olduğunu söyledim. 'Pekâlâ, bakarız' dedi. Daha sonra Hamdi Deli! ve bu arada eve gelen bir diğer neyzen adayı ile ilgilenmeye başladı. Adeta beni unuttu. Ben de bir kenarda onları izledim. Temrinler bitti. Eşinin pişirdiği kahveleri yudumlarken kendisinden neyini üfleyip üfleyemeyeceğim sordum. Gayet rahat bir şekilde 'Peki' dedi. Renginin alabildiğine kızarmış olduğu, her haliyle asar-ı atikadan olduğu belli bir kız neyini dudaklarına götürdü. Dem sesleri şöyle bir yokladıktan sonra rast makamında taksim etmeye koyuldu. Makamlar peşi sıra gelmeye başladı. Özellikle nihavendde kromatik sesleri de işin içine katarak parlak nağmelerde dolaştı. Sesler son derecede kuvvetli ve baskılar fevkalade yerindeydi. Bizim neslin artık bilmediği o tekke tavrmdaki bir üfleyişti bu. Taksim bitti. Herkes bir hoş olmuştu. O sanki önemsiz bir iş yapmış gibi neyini masaya bıraktı. Gitme vaktinin geldiğini anladık. Ayrılırken yanıma yaklaştı ve 'Sizin için bir gün tayin edelim' dedi. Çok sevineceğimi söyledim. Şimdi hangi gün olduğunu unuttum, haftanın bir gününde mutabık kaldık. Tam ayrılırken yine yanıma yaklaştı ve ba-

na 'sizinle iyi anlaşacağız galiba' dedi. Doğrusu, o ana kadar bana karşı son derecede kayıtsız kalan Doğan Bey'den bu sözleri beklememiştim.

Doğan Bey'in evine iki sene boyunca düzenli bir şekilde devam ettim. Haftada bir olan ders sayısı kısa sürede ikiye; derken üçe ve dörde çıktı. Dar-ül Elhan külliyatına daldık. Bu arada sıkı bir usul temrinine giriştik, önce diyelim ki Rast faslını kârdan başlayarak, yürük ve saz semaisine dek birlikte meşk ediyorduk. Daha sonra ben evde temrin yapıyor ve bir sonraki buluşmamızda iyice olduğuna kanaat getirdikten sonra başka bir makama geçiyorduk. Klasik fasıllar bittikten sonra şarkılara başladık. Doğan Bey, her yeni makamda o makamın özelliklerini ve inceliklerini yaptığı taksimlerle ya da seyirlerle gösteriyordu. Bunlar, kitaplara girmeyen, bir sazendenin ancak uzun süren bir çabayla elde edeceği bilgilerdi.

Onun musiki bilgisine her defasında bir kez daha hayran kalıyordum. Hayran olduğum tarafı sadece bilgisi değildi. O, bilgisini son derecede nezih bir Osmani Türkçeyle aktarırdı. Şaşırtıcı örnekler verirdi. Öğrettiklerini anlamamak için gerçekten ebleh olmak lazımdı (Hoş, zaman zaman böyle talebeye de bir şeyler öğretmek için saatlerce kendisini parçaladığına tanık oldum). Türk musikisinin kitabileşmesini asla kabul etmezdi. Arel sistemine çok kızar, bu sistemin musikinin inceliklerini ortadan kaldırdığını söylerdi. Ama, eminim ki bir nazariyat kitabı, hele hele bir ney metodu yazmış olsaydı, bu çalışma piyasadakilere göre çok daha nitelikli olurdu. Doğan Bey, Türk musikisinin bir kulak musikisi olduğunu, ancak hissedilirse icra edilebileceğini düşünürdü. Neyi perdeli bir saz olarak gösterenlere çok sinirlenirdi. Ona göre ney kemence gibi perdesiz bir sazdı. Tıpkı bir telin üzerinde kayan bir parmağın yaptığı gibi, neyde de dudak ve el pozisyonları marifetiyle her bir perdeden çok sayıda ses elde edilebilmesini buna kanıt olarak gösterirdi.

Doğan Bey, musikiye, musiki olarak bakıyordu. O, musikinin varlık sebebini insani ilhamlara dayalı olarak kendisinden aldığını düşünürdü. Onun bu berrak bakışı bana çok sağlam gelmiştir. Musikinin üzerine abartılar ilave

edilmesinden hiç hoşlanmazdı. Birlikte dinlediğimiz kayıtlar üzerine çarpıcı yorumlar ve kritikler geliştirirdi. Pek nadir de olsa, eğer beğendiği ve etkilendiği bir icrayla karşılaşırsa hiçbir şey söylemez, sadece içli içli ağlardı. Bir keresinde benden, hüzzam başlayıp karcığar ve suzinak devam edip hicazkârla karar veren bir taksim yapmamı istedi. Hepsi, şöyle veya böyle nevada hicaz yapan bu makamların seyir farklarını ve aradaki koma değişikliklerini öğrenmemi istiyordu. Onun tariflerine yaslanarak her nasılsa becerdim. Çok etkilendi ve gözyaşlarını tutamadı. Bu anı hayatım boyunca unutmayacağım. Çünkü sanki taksim yapan ben değildim oydu. Onun bakışları beni yönlendirdi. Ben sadece bu taksime vesile olmuştum. Bunu kendisine anlattığım zaman benzer bir halin kendisiyle hocası Gavsi Baykara arasında da geçmiş olduğunu aktardı ve hemen ekledi: "'Bunu hiç kimseye söyleme. Çünkü bu musikiyi abartanların anlattıklarına karışır gider. O palavralardan birisi haline gelir' dedi. Sevgili hocam sözümü tutamadım, beni bağışla....

Doğan Bey'in ney üslubunun tekke üslubu olduğunu belirtmiştim, Doğan Bey neyi Gavsi Baykara'dan meşk etmişti. Hocasını çok severdi. Ama onun eksik ve kusurlarını yeri geldiği zaman söylemeyi de bilirdi. Bunu muzip bir edayla dile getirirdi. Anlayabildiğim kadarıyla, Gavsi Beyle aralarındaki ilişkinin koyu bir Bektaşi tarafı vardı. Onların hocatalebe olmaktan öte bir dostlukları olduğunu seziyordum. Anlattığı bazı olaylara bakacak olursak galiba zaman zaman hocasının onu, onun da hocasını incittiği olmuş. 'Ahh Gavsi hoca nasıl da beni oyuna getirdi' ya da 'onu bir güzel tongaya düşürdüm' gibisinden sözlerini hatırlıyorum. Ama hiçbir şey bu iki insan arasındaki dostluğu bozamamış. O kadar ki Gavsi Bey ünlü 'Yankı' isimli saz semaii Doğan Bey'e ithaf etmiştir.

Doğan Bey'in üslubu pek çok insana ters gelebilecek bir üsluptu. Gördüğü bir kusuru ya da eksikliği pat diye söylerdi. Duygularını asla bastırmaz, olduğu gibi yansıtırdı. Küfürü çok severdi. Onun aslında çok sunturlu küfürleri o kadar yerini bulur ve eclebileşirdi ki, rahatsız olmak bir yana büyük bir keyif alırdım. Bu yer yer haşinleşebilen insan aslın-

da bir çocuk yüreği taşıyordu. Nitekim hayatını da bir çocuk dürüstlüğüyle yaşadı. Bir dönem Bektaşiliğe intisab etmiş olduğunu söylerdi. Bu meşrep galiba onun mizacını son derecede iyi tamamlıyordu. Keskin bir zekâya sahipti. Bazen öyle espriler yapardı ki günlerce gülmekten kırılırdık. Musikinin çok hüzünlü olduğu, hissiyatın gözyaşlarını aştığı yerde ise hemen keserdi. Galiba saba ve zirgüleli hicazın bütün duygusallığını bünyesinde toplayan dügâh faslını geçmeye hiçbir zaman yanaşmaması bu yüzdendi.

Bedbinlik hiç sevmediği bir duyguydu. Çok bunalımlı olduğum bir gün ona gittim. Amacım deşarj olmaktı. Şikâyetlerimi kızgınlıklarımı ağzıma geldiği gibi söyledim. Beni hiçbir şey söylemeden dinledi. Lafım bittikten sonra yine sakalını sıvazlayarak sakin bir şekilde sordu: 'Peki evladım, ne yapmak istiyorsun'. Ben de ona, toplumdan kaçmak istediğim;, kimselerin olmadığı bir yerlerde sadece benim olan tecrit edilmiş bir mekânda tek başıma yaşamak istediğimi söyledim. Gayet ciddi bir edayla gözlerimin içine bakarak 'Ben böyle bir yer biliyorum' dedi. 'Nasıl yani?' dedim. 'Tam istediğin gibi, etrafı dört duvar olan, içinde sadece sen olan, hiç kimsenin seni rahatsız edemeyeceği bir yer' dedi. 'Nerede?' diye sorunca, 'Karacaahmet'te' deyiverdi. Bu keskin bir zekânın ürünü olan espri bana en keskin trankilizan-l ardan daha etkili geldi. Dakikalarca güldüğümü ve bütün sinirlerimin boşaldığını hatırlıyorum.

Zaman içinde hocamın derin kültürü ve ney dışındaki diğer meziyetleriyle tanıştım. Galatasaray Lisesi mezunu idi. Ayrıca sırf merak üzerine Türkoloji tahsil etmişti. Kendi kendisine öğrendiği tanburunu, tatlı, yumuşak bir üslupla çalardı. Tanburu kadar olmasa da udu kendisini dinletirdi. Hurufiliğe meyyal bir hattat idi. Elif, dal ve mim harflerini stilize ederek, ayakta, rüku halinde ve secdede üç insan figürü oluşturmuş ve 'Adem' yazmıştı. Bu hattın anlamım sordum. 'Müslümanlar namaz kılarken nereye yönelirler?' diye sordu. 'Kabe'ye' deyince ,'Peki, bir an için onu kaldır, şimdi nereye?'. Durdum, 'Tabii ki birbirlerine' diye cevap verdim. Muzip muzip güldü. 'Allahmı seven önce insanı sever' dedi.

Ressamdı. Sürrealistleri çok severdi. Sürrealist resimde

minyatürün dinginliğini bulduğunu söylerdi. Şairdi. Çok içli şiirleri vardı. Divan edebiyatını çok iyi bilirdi. Aruzu ustalıkla kullanırdı. Yirmi yıldır üzerinde çalışıp da bitiremediği ve bana da göstermediği bir romanı olduğunu biliyorum. Kendisi Nâzım Hikmet, Necip Fazıl ve Kemal Tahir'e hayrandı. Özellikle Kemal Tahir'in iflah olmaz bir hayranıydı.

Bütün bunlar bir yana, Doğan Bey usta bir Karagöz oynatıcısıydı. Meddah ve ortaoyununu mükemmel bilirdi. İstanbulin şivelerin müthiş bir ustasıydı. Artık neredeyse yok olmuş olan İstanbullu gayrimüslimlerin haleti ruhiyelerini şaşırtıcı bir üslupla tasvir ederdi. Bir keresinde İstanbul'un adalarından konuşuyorduk. Bir zamanlar her hafta sonu Heybeliada'ya gittiklerini söyledi. Doğan Bey bu seyahat sırasında yanma hem İstanbullu Yahudilerin çıkardıkları (ismini unuttum, Şalom olabilir) bir gazeteyi hem de Ermenilerin çıkardıkları Jamanak'ı aldığını söyledi. Nedenini sordum. 'Ne yapayım evladım, azınlık psikolojisi olacak, Yahudiler rahatlıkla iki kişinin oturacağı yere tek tek yayılırlar ve cebinde o gazeteyi taşıyan soydaşlarını görmeden top arlanmazlardı. Ben de ayakta kalmamak için o gazeteyi ne yapar ne eder bulur; bu şekilde ayakta seyahat etmekten kurtulurdum' dedi. 'İyi ama neden Jamanak ?' diye sordum. 'Ha' dedi 'o da intikam için. Şalom, diyerek oturduktan sonra, yanımdakiyle Yahudi aksanıyla konuşmaya başlar, iyice inandığına emin olduktan sonra, aksanımı yavaş yavaş Ermeni aksanına kaydırır, yol arkadaşımın gözleri hayretten faltaşı gibi açılmaya başlayınca da, hiçbir şey olmamış gibi Jamanak'ı çıkarıp okumaya başlardım'....

Doğan Bey konuşurken 1950'li yılların, o hiç yaşamamış ve görmemiş olduğum İstanbul olan İstanbul'a gider, Doğan Be3"in nefis üslubuyla çizdiği resimlerin içinde kaybolurdum. Doğan Bey, bir şeyin abartılmasından hoşlanmadığı için, benim romantizmimi hisseder hissetmez, 1950'li yılların İstanbul'unun bütün olumsuzluklarını anlatarak kendime gelmemi sağlardı. Onun bu objektif bakışma derin bir hayranlık beslemişimdir.

Nostalji onun çok kızdığı bir duyguydu. Kendi ifadesiyle 'hayatı tardetmeyi[5] kabullenemezdi. Yaşadığı dünyadan hiç

de hoşnut olmadığım ben biliyorum, istanbul'un 1970lerden itibaren yaşadığı nüfus ve kültür felaketine çok içerlerdi. Ama, eskiye sığınmayı küçüklük sayardı. O kendi saltanatını kurmuş, dünyasını inşa etmişti. Anlamlı ve işlevsel bulduğu yeniliklere çok açıktı. Oğlu yaşında olmama rağmen zaman zaman onun yanında kendimi çok muhafazakâr hissederdim. Hayatının son yıllarında bilgisayara merak salmış ve bu ele avuca sığmaz icadı büyük bir hevesle benimsemiş ve öğrenmişti.

Tedavi kabul etmez bir sinema tutkunuydu. Yıllarboyu seyrettiği filmlerin isimlerini, oyuncularını, konusunu ve filme ilişkin intibalarını bir deftere kaydetmiştir. Eşkıya filmini dört defa seyretmiş, yine de doymamıştı.

Onun çocuksu dünyasında bilim kurgu ve dedektif türü sinema ve edebiyat ayrı bir yere sahipti. Stephen King denilince akan sular durulurdu. Kütüphanesinde King'in eserleri tekmil mevcuttu.

Doğan Bey ile felsefeden politikaya; politikadan kadına her şeyi konuşabilmek mümkündü. Yılların tecrübesi onda sağlam bir bakışın gelişmesine yol açmıştı. Tespitlerini büyük bir dikkatle dinlemiş, hemen her seferinde önemli dersler çıkarmışımdır. Fikir ayrılığı taşıdığımız konularda ısrarcı olup onunla çata çat münazaralara girişebilirdim. O usta bir konuşmacı olduğu kadar iyi bir dinleyiciydi de. Bazen bana hak verir, 'Yahu hiç böyle bakmamıştım' derdi. Öğrendiği her yeni şey onu bir çocuk gibi şenlendirildi.

Doğan Bey kendisine 'Hocam' diye hitap etmeme uzun süre karşı çıktı. 'Abi de' diye ısrar etti. Kendisinden öğrendiklerimi, hele hele ona karşı duyduğum şükran duygularını dile getirdiğimde, itiraz eder, ısrar edersem bir yolunu bulup konuyu kapatırdı.

1990 yılında Doğan Bey rahatsızlandı. Yirmi yıldır çektiği mide ülseri azmıştı. Daha önemlisi sağ elinin baş parmağında hissizlik başgöstermişti. Omuzu sık sık ağrıyordu. Gittiği bir doktor ona Bursa'mn rutubetli havasının yaramadığını, havası kuru bir yere gitmesini salık vermişti. Eşiyle birlikte ani bir kararla Bursa'dan ayrılmaya karar verdiler. Bu beni çok üzdü. Ama yapılacak bir şey olmadığını biliyordum.

O da hüzünlenmişti. Bursa'dan talebelerinden ayrı kalmak onu derinden yar alıyordu. Muğla'ya yerleşmeye karar verdiler. Kısa bir süre içinde Muğla'dan bir ev satın alındı. Eşyalarını toplayıp Bursa'dan göçtüler.

Bir süre mektuplaştık. Ertesi yıl kendilerini ziyaret ettim. Onlar da İstanbul'a giderken bir keresinde Bursa'ya uğramışlar ve o zaman görüşmüştük. Ne var ki dolu dolu geçen iki yıl, tesadüfi görüşmelerle, üç beş mektupla ya da kısa süreli telefon konuşmalarıyla telafi edilemezdi. Derken hayat gailesi iletişimimizi kopardı. Doktora tezimi bitirmek üzere musiki dahil her şeyi tatil etmiştim. Tez sonrası üniversitedeki işim ve yazı hayatım yoğunlaştı. Birkaç kez Muğla'ya gitmej'e j'eltendiysem de olmadı.

Kendisinden ud dersleri alan Muğlalı bir meslektaşım onları sık sık ziyaret ediyor ve bana haberlerini getiriyordu. Ondan Doğan Bey'in üç mühim ameliyat geçirdiğim öğrenmiştim. Mide ameliyatı, katarakt ve hepsinden önemlisi ağır bir omurilik ameliyatı. Elindeki hissizleşme çok artmış, artık dokunduğunu hissedemez olmuştu. Bu omurilik civarındaki kireçlenmeden mütevellit bir durumdu. Eğer ameliyat gecikirse tümüyle felç olmasının kaçınılmaz olduğunu söylemişler. Ameliyat başarılı geçmiş, bu tehlike bertaraf edilmişti. Ama artık ney üflemesi, tanbur çalması, yazı yazması mümkün değildi. Bu haber beni çok üzdü.

Nihayet geçen yaz Foça'da tatilimi bitirdikten sonra, hane halkımdan izin isteyerek Muğla'ya geçtim. Gece geç vakit Doğan Bejdin evinin kapısını çaldım. Ev avlulu eski bir Muğla eviydi. Kapıyı Paşaanne (Doğan Bey eşine böyle hitap ederdi) açtı. Kucaklaştık. Beni içeri aldı: Doğan Bey hiç istifini bozmadı. Beni sanki aradan yıllar geçmemiş de, en son dün görüşmüşüz gibi buyur etti. Sabaha kadar oturduk. Dilimiz şişmişti. Anlatacak o kadar çok şey vardı ki. Gün ışırken yattık. Birkaç saatlik uykudan sonra kalktık. Sohbetimize devam ettik. Uzun uzun eskiyi andık. Bana heyecanla yeni çalışmalarından bahsetti. Artık iyiden iyiye bilgisayara gömülmüştü. Kolay kolay kimsenin cesaret edemeyeceği bir işe soyunmuştu. Osmanlıca kelimelerin etimolojisini ve semantiğini araştırıyor ve bir sözlük hazırlıyordu. Bunu sadece

kendi merakını tatmin için yapıyordu. Zaten bütün hayatî boyunca melamet halinden hiç çıkmamıştı ki.

Benden ney üflememi istedi. Nedense illâ da mahur istedi. Ben de onun kız neyi ile becerebildiğim kadar bir mahur yaptım. Doymadı. Kendi kendisine mahur mırıldandı. Çok sayıda neyi vardı. Ama neyler ortadan kaldırılmıştı. Herhalde üfleyememek ona acı veriyordu. Zaten 'Üflenmeyen ney okunmayan Kur'an'a benzer' derdi. O gece bana Osman Dede'nin açkısı olan bir şah, Yahya'nın açkısı olan bir şah mabeyn ve Hocası Gavsi Baykara'nm olduğunu söylediği bir kız neyini hediye etti. Sohbetin koyu bir anında söz dönüp dolaşıp sık sık bahsettiği meşhur Neyzenler Kahvesi'ne geldi. O kadar tatlı anlatıyordu ki, dayanamadım ve kendisinden bu anılarını j^azmasım istedim. Önce yanaşmadı. Sonra 'Bakalım' dedi.

Ertesi gün vedalaştık ve ben Bursa'ya döndüm. Meğer bu hocamı son görüşüm imiş. Bir gün telefon etti. 'İstediğin yazıyı yazdım. Sana bir disket olarak gönderiyorum' dedi. Çok sevindim. Ertesi gün kargoyla disket geldi. Bilgisayarıma yükleyip açtım. Yazıyı bana ithaf etmişti. Çok hislendim ve bir çırpıda yazıyı okudum. Bu konuşan bir yazıydı. Doğan Bey'in kalemi dilini olduğu gibi yansıtmaktaydı. Kendisini aradım. Bu yazının mutlaka yayınlanmasını istediğimi belirttim. O da, yazının sahibinin kendisi değil ben olduğumu, ne istiyorsam onu yapabileceğimi söyledi.

Cem Behar'm Bursa'ya vaki bir ziyaretinde yazıdan bahsettim ve bir kopyasını kendisine takdim ettim. İstanbul'a döndükten sonra okumuş ve ilginç bulmuştu. Bir kopyasını yayınlanması için Pan Yaymları'na götüreceğini ve daha sonra aradan çekileceğini söyledi. Dediğini yaptı. Ne var ki, o aralar Pan Yayınları bir başka kitabın yayınıyla meşgul idi. Dolayısıyla pek haklı olarak ilgilenemediler. Haziran ayının ortalarında Ferruh Bey beni aradı ve yazıyı yayınlayabileceklerini söyledi. Gündemimde bir tarih kongresine katılmak vardı. Haberi Doğan Bey'e dönüşümde iletirim diye düşünmüştüm. Eve döndüğümde karım bana acı haberi verdi. İçimi tarifsiz bir keder kapladı. Ertesi gün üniversite sınavlarında görevliydim. Dolayısıyla aziz dostumun, hocamın

defininde bulunamadım. Bir gün sonra yine ondan çok faydalanmış olan neyzen dostum İbrahim Benlioğlu'yla birlikte Muğla'ya gittik, Paşaanneyi ziyaret ettik. Doğan Bey'in koltuğu boştu. İbrahim Bey o çok güzel sesiyle Kur'an okudu. Paşaanne bizden onun neyiyle taksim yapmamızı istedi. Üfledik. Ben nedense, beraberce hiç geçmediğimiz tek makam olan dügâh yaptım . . . Doğan Bey'in kabrini ziyaret ettik. Onu seven Muğlalı bir dostu taze kabrine.bir mermer taş yaptırmış ve üzerine 'Büyük İnsan Ahmet Doğan Ozeke' yazdırmıştı...

Değerli dostum,ağabeyim, hocam Allah rahmet eylesin... Rahle-i tedrisinizde geçen demleri hiç, ama hiç unutmayacağım...

Süleyman Seyn Oğ-ûm

Bursa, Haziran 1998

Aziz dost Süleyman Seyfi Öğün'e

Muğla'daki kırık ney, nevası çıkmasa da,
vefadan bahseder hep.

CAVİT ABİ'NİN DÜKKANI

Cavit Abi'nin dükkânını kimsecikler bilmez. Çünkü oranın adı 'Dede'nin ora'dır. Yahut, 'Hadi Dede'ye gidelim' kabilinden, kısaca 'Dede' denir geçilir. O zamanın neyzenleri arasında bu 'Dede' sıfatı, hem son Mevlevi dedelerinden Osman Dede'yi, hem de onun bulunduğu mekânı remzedecek bir zamir haline gelmişti. 'Mekân' dediğimiz de, altı kişinin yer iskemlelerinde ancak diz dize sığabildiği minnacık bir kahve ocağı. Hani ikinci sınıf pavyon şarkıcılarının bile gardrop olarak kullanamayacağı kadar ufak diyeyim de siz tahayyül edin. Üstelik sahibi de Cavit Abi. Yani Osman Dede burada kiracı bile değil.

Çadırcılar Caddesini bilir misiniz? Orası da Cavit Abi'nin dükkânı gibi bilinmezler arasında bir yer. Kapahçarşı'nm Bayazıt tarafındaki kapısından çıkınca, sağa, Fuat Paşa Caddesine kadar uzanan sözüm ona cadde. Yani iki araba yanyana geçmeye kalksa, şoförlerin İstanbul şoförü kadar canbaz olmaları lazım. Çadırcılar Caddesine İstanbul milleti 'Bit Pazarı' der. Fuat Paşa Caddesine de 'Bakırcılar' deniyor. Her iki isim de haklı ve yerinde. Çadırcılar Caddesi, o zamanlar sahiden Bit Pazarı'ydı. Sağlı sollu dükkânlar, sabah ezanından hemen sonra açılır. Ve esnaf, alıcı değil satıcı beklemeye başlardı. Gece geç vakte kadar şehri sokak sokak dolaşıp halkın eskilerini toplayan eskici esnafı, işe çıkmazdan evvel ıvır zıvırla dolu torbaları boşaltmak zorundaydılar. Her malın müşterisi ayrıydı. Eskici dükkânı sahibi olmak bir hayli ihtisas işi. Nice pelaspârenin, çarçabuk, lüks mağaza vitrinlerine layık mallar haline geldiğini gözlerimle gördüm. Eski elbise alanlar, o hırtlambosu çıkmış, âhı gitmiş de vâhı bile kalmamış kumaş emeklilerinden, birkaç saat içinde lord elbisesi imal eden harikulade terzilerdi. Ama o elbise, bir hafta sonra, alıcısının sırtında çarşıya geldiğinden bin beter hale gelirmiş... kime ne?.. Bit Pazarı burası. O elbiseye ödenen parayla Kapalıçarşı'da bir gömlek bile alamazdınız.

Eski ayakkabılar başka. Onlara ne yaparsanız yapın, eskiliklerini bağıra çağıra ilan ederler. Hani, altı gitmiş üstü

bitmiş, sade bağcıkları kalmış papuç enkazları vardır ya!.. Onlar bile adam olur da adam ayağına hizmet eder. işte, pençelenir, boyanır, astar mastar takılır, bir de kalıba sokuldu, mu... Eh, alan da baloya giyecek değil ya!.. Aylarca mis gibi idare eder. Ama fiyatı, iyi bir pazarlık sonucu, Kapalıçarşı'da alacağınız iki çift çorap parası kadar. Ve inanın, Bit Pazarı'ndan alınmış ayakkabı, çoğu zaman, Kapahçarşı'nm vitrin mostrası ayakkabılarından daha dayanıklı çıkardı.

Her sabah bir hercümerc, bir uğultu, bağıra çağıra yapılan pazarlıklar, fiyat yükseltmeler, müşteri kızıştırmalar. Adı üstünde, Bit Pazarı bu. Ama emin olun mal değerine giderdi. Çünkü rekabet vardı pazarda. Biri mal kapatacak olsa, komşusu hemen fiyatı yükseltiverirdi. Yine de, nice antikalar Bit Pazarı'nda eski mal niyetine satılmıştır. Satılmıştır ya... bunda kimsenin kabahati yoktu. Cehaletin gözü kör olsun. Bir keresinde Abdülbaki Gölpmarh'mn, paslı bir kâğıt makasını Dede'den yüz seksen liraya aldığını hatırlıyorum. ('Yüz seksen lira' dediysek, ellili yılların yüz seksen lirası) Makas, Sultan Palamut zamanında bilmem hangi ustanın eseriymiş. Gerçekten işlemeli mişlemeli bir makastı. Üstünde bir sürü Arapça lafkazılıydı. Duaymışlar, artık ne duasıysa!.. Dede onu üç liraya satmak istiyordu. Vaila geçmiş gün, yirmi beş kuruşa mı almış, elli kuruşa mı, işte öyle bir şey! Bunca cömertliğine ve de bilgeliğine rağmen, Gölpmarlı pek sevilmezdi. O geldiği zaman biz kahvedeysek, Cavit Abi olsun, Dede olsun, kaş göz işaretleriyle bizi kahveden kovarlardı. 'Biz' dediğim, genç ney talebeleri. Beş on kişi vardık galiba. Yekûnu sarih söyleyemememin sebebi, talebelerin tevazuu!.. Bazılarımız hiçbir zaman 'Usta-Üstâd' sıfatlarını kabul edemedik.

Cavit Abi'nin, neyzenler tekkesi haline gelen kahve ocağı, işte bu karmaşanın ortalarında bir yerlerdeydi. Sahhaflar Çarşısı'nın alt kapısından çık, sola dön, yüz adım kadar yürü, solda çerçeveci İsmail Abi'nin bitişiğini buldun mu?.. Hah, bizim tekke o işte!.. Zaten karşısında da Terlikçiler Sokağı Kapahçarşı'nm iç organlarına dalar gider. Merak edip de saparsan yandm! Kalpakçılar Caddesi'ni akşam ezanında ancak bulursun.

Bit Pazarı sadece eski eşya alıp satan esnafın cevelângâhı değildi. Orada bu esnafa hizmet veren esnaf da bulunurdu. Sabah simitleri Hasan Paşa Fırmı'ndan. Hasan Paşa Fırını zaten birkaç yüz adım ötede, havuza nazır.. (YaaL Bir de havuzumuz vardı. Ama o zaman Bayazıt Meydanı, Bay azıt Meydanı'ydı efendi. Şimdinin Hürriyet Meydanı, -Hürriyet neresindeyse artık!- havuz mavuz barmdırası değil. Lafı dağıttık. Pardon!) Cavit Abi'nin çayı da. Hasan Paşa mamullerini kıskandıracak kadar şöhretli. Öylesine meşhur ki, Çadırcılar esnafına göre, kendilerini daha aristokrat gören Kapahçarşı esnafı dahi sabah çayını içmek için o ufacık dükkâna sığmaya çalışırlardı. Küçücük yer iskemlelerine altı kişi oturunca, Cavit Abi dışarıya servis yapabilmek için bir dansör kıvraklığıyla geçerdi aramızdan. Caddeyi bir delikanlı çevikliğiyle dolaşır, servisini bitirdikten sonra ocaktaki müşterilerde birlikte kendi çayını yudumlamaya başlardı.

Buruktu çayları, ama tam kıvamında buruk. Demliğin içine yarım Bafra sigarası boşaltırken, 'Azıcık işin üç kâğıdına kaçmak lazım. Bunlar çay değil, Rize'nin otu' derdi. Ben de yaptım ama hiçbir şeye benzemedi. Bu 'Azıcık'tan fazla bir şeyler katıyordu anlaşılan. Altmışına yakın, kısa boylu, biraz tıkız ama sağlam yapılı bir adamdı Cavit Abi. Tam bir İstanbul kabadayısı tipi vardı. Beladan korkarca kaçtığına ben kaç defa şahit oldum. Oysa gençliğinde epey macera yaşamış olduğu kulağıma çalınmıştı. Cavit Abi servise çıktığı zamanlar, çerçeveci İsmail Abi, onun, işgal zamanında müttefik devriyelerinden epeyce kan tahsil ettiğini ballandıra ballandıra anlatırdı. Birkaç defa sözlü tecavüzler karşısında dudaklarını ısıra ısıra yüzünü duvara döndüğünü hatırlıyorum. Gençliğin kavak yelleri, onun bu hareketlerini korkaklık olarak vasıflandırmama sebep olmuştu. Bir keresinde edepsizlenen herife ben dikilecek oldum, kolumdan hırsla çekip oturttu. Kızmıştım, 'N'oluyor' filan diye dikilmek üzereydim ki bir patlama duydum. Çarşı birden sustu. 'Eyvah işin kanı çıktı' derken, bir de baktım ki Cavit Abi, o edepsizi tokatlamış. Herifi içeri bizzat taşıdı. Gözler kaykılmış, dudaklar patlak, burun Kanlı Kavağın Cellat Çeşmesi.

Cavit Abi herifin karıdan kıpkırmızı olmuş suratını, tezgâhı sildiği ıslak paçavrayla sildi. Sapsarı bir surat çıktı karşıma. Bizimki herife bir de çay verdi. Fukara biraz kendine gelince, 'Hadi oğlum' dedi. 'Her kuşun eti yenmez. Seni bir daha buralarda görürsem, bir çayımı daha içersin!.. Anladın mı?'

Anlamıştı. Hem de adamakıllı anlamıştı. Herifçik bir daha Çadırcılar'da görünmedi. Benim birkaç zamandan beri, genç horozlar gibi kanat sürtmemi tebessümle seyreden Cavit Abi 'Bunlar' dedi, 'Doğancığmı, bunlar öyle heriflerdir ki, bunları vursan sana yazık, vurulsan gene sana yazık!' Belanın vurmak ve vurulmaktan aşağısını kabullenemiyordu anlaşılan. 'Ya, böyle gelip de boynuzunu sürtenlere ne yapmalı?' dedim. Güldü. ^Yiğitliğin onda dokuzuna sığınırsın' dedi. Bu laf o zamanlar yeni çıkmıştı. Hoşlanmak ne kelime, nefret ediyordum. Böyle yiğitlik mi olurmuş? Alaycı bir sırıtmayla, 'Ya da' dedim, 'Onda birine sığınıp, hiç görünmemeli'

Yüzüme kartal kartal baktı.

- Hiç görünmemek de kaçmanın bir çeşidi olduğuna göre, yiğitlik sade kaçmak mıymış?

- Bilmem, herkes öyle söylüyor.

İhtiyar kartal kaşlarını çattı

- Yiğitliğin onda dokuzu hakikatten kaçmaktır Doğan. Hiç görünmemek de bunlardan biri. Ama, yiğitliğin onda biri direnmektir. Ölesİ3'e, öldüresiye direnmek.

Bir daha bu meseleleri açmak hiç kısmet olmadı. Daha doğrusu ben biraz açacak oldum, ya suratını asıp cevap vermedi, ya da çay askısını alıp hiç gereği olmadığı halde servise çıktı.

Eskilerin dediklerine göre yumruğunu yiyen iflah olmazmış. İmralı'daki iki senelik zoraki misafirliği de böyle bir yumruğun ödülü. Operatörler herifin canını kurtarmak için, bir gözünü almak zorunda kalmışlar. Cavit Abi'nin saçı sakalı, işte o ameliyat sırasında bembeyaz kesilmiş. 'Asılırım' korkusuyla değil; 'Herifçik bok yoluna geberecek' korkusuyla.

Kendi gücünden ürküyordu Cavit Abi. Cuma ve bayram namazları dışında camiye gittiğini görmedim. Ama Dede ezanı duymazdan gelirse,

- Ezan okunuyooor. Kulağına dürttüğüm, namazı kaçıracan! diye sert sert bağırırdı.

Bir gün,

- Yahu Cavit Abi! dedim, sen beynamazsın; bu garibe ne diye bulaşıyorsan?

Kızmıştı.

- Biz kılamıyorsak, bizim müşteri beklemez. Onunki beklemese de olur. Hem o din adamı sayılır; kılsın!

Dede, Çadırcılar'a ilk geldiğinde namaz niyaz bilmezmiş. Soranlara, 'Bizim namazımız kılınmıştır' dermiş. Adam tekke artığı olmakla âlim olmaz. Osman Dede işte böyle ara sıra Bektaşîlikle, Mevlevîliği birbirine karıştırıverirdi. Yahut da karıştırmış görünmek işine gelirdi. O günlerde, 'Bak!' demiş Cavit Abi, 'Biz eski dostuz. Dükkân senin. Al sana yüz lira; sermaye yaparsın. Ney aç; incik boncuk sat; ama namazını, orucunu ihmal etme!' İşte ta o zamandan beri Dede hiçbir vakti kaçırmamış.

- Rüşvet bu yahu! dedim.

Cavit Abi, 'Hay hay!' dedi.

- Ama artık rüşvete gerek yok. Kendi başına gidiyor camiye.

- İyi ama, dedim, adam namazı sana mı kılıyor Allah'a mı?

Gene kartal kartal baktı.

- Adam namazı kendine kılar oğlum, dedi. Allah namazı ne yapsın?

Mesleğinin kendisini bînamaz etmesi ağırına gidiyordu.

Bir kancığı vardı. Zenci... Hayatımda bu Cemile Hanım kadar güzel zenci görmedim ben. Çocukları olmamış. Belki bu yüzden, her ikisi de bizi çocuklarıymışız gibi severlerdi. Cavit Abi Cemile Ana'nm kahveye sık gelmesini pek hoş karşılamıyordu. Bu yüzden, önceleri Hakkı'yla, daha sonra da karımla sık sık ziyaretine giderdik. Kadırga'da, Cinci Meydanı'na bakan, ahşap bir evde oturuyorlardı. Cemile Ana, meraklı komşularına bizim için, 'Bunlar benim sandıklarda büyüttüğüm evlatlarım' dermiş. Biz de anamız kadar sever ve hep 'Ana' derdik bu analığa hasret, ana ruhlu kadına. Analığa aç, evlat sevmeye muhtaç bu mübarek kadın, Al-

lah'ın rahmetine, kocasından bir hafta sonra kavuştu. Cavit *Jkhi'yi* dost kazığı öldürmüştü; Cemile Ana'yı kocasının ölümü. Acılatacağız, patlama!..

Hele çeşmim eskime doysun!..

OSMAN DEDE'YE DAİR

Osman Dede cumhuriyet sillesiyie ezilenlerden. Ee.. kimi gelin getirir, kimi cenaze götürür. 'Tekkeler kapatıldıktan sonra kim bilir kaç derviş aç ve açıkta kaldı?' çengelini kafana saplama. Cumhuriyet büyük bir hareketti. Elbet bir takım kurbanları olacaktı. Oldu...

Şeyh Abdülbaki Efendimin kapısında, karın tokluğuna uşaklık eden Osman Dede, Abdülbaki Efendi'nin vefatından sonra, yine şeyhinin emriyle evlendiği karısını ve iki evladım doyurmak için sokaklara dökülmüş. Dilenciliğin arifesindeymiş.ki Cavit Ab i...

Osman Dede işte bu çağlamış, bulanmış, durulmuş dostunun yanına, o müzayakada sığınmış. Eskicilerden aldığı ufak tefek şeyleri satıp ekmek parası çıkarıyordu. Ufacık bir tezgâhı vardı. Ne tezgâhı canım, bildiğiniz seyyar tatlıcı camekânı. Bir kilo kesme şekeri usturuplu dizseniz lebaleb dolar da, elinizde daha şeker kalır. Başlangıçta, 'Oncağızm ticareti de ne ola?..' diye düşünmüştüm. Ama...

Osman Dede iyi ney üflermiş gençliğinde. Yani ehl-i nutrıbtan. Nota bilmezdi. Fakat, bütün peşrevler ve âyinler ezberindeydi. Mıtnba çıkması için bir neyzenin en az iki bin eseri ezbere bilmesi lazım geldiğine göre... İhtifallerde Konya'nın, en başta çağırdıklarmdandı. Halile çalarmış orada; ben görmedim. Halile dedikleri de, bando zilinin Mevlevi tarikatine girmişi. Güya kulakları az biraz ağır işittiğinden mıtrıbta ney üfleyernezmiş. İşine gelirse fısıltıyı bile duyar, işine gelmezse duvar kesilirdi mübarek. Hazreti Muhammed'in 'Hasta taklidi «yapmayın; hastalanırsınız' hadisi doğruluğunu burda da ispat etti. Son zamanlarında adamakıllı ağır işitir olmuştu.

Ney açardı... işte Osman Dede'nin gizli ve kutsal geliri. Sazları ekâbirin elinde hâlâ dolaşmakta. O ufacık kahve oca-

ğmdan geçmemiş neyzene hayretle bakardık. Hattâ, laf aramızda, biraz da üvey görürdük galiba. Dede yeni başlayanlara pek insafsızdı. İlk defa ney alanlara, cılız sazları beş on misli fiyatla dayanıverirdi. Müzik durmaksızın fedakârlık ister. Hangi sanat istemez ki... Ama şu da var; ney ucuz bir metadır. Yani terkediiip vazgeçilmesi kolay. Her sazın bir zor zamanı vardır ya, neyin de başlangıcı zor. Acemi kısmı hiç ses çıkaramaz mübarekten. Ancak sebat edilirse ney adama bir şeyler verir. Sazı ucuza almış biri, iki gün uğraşıp demoralize olunca, duvara asıverir sazını. Ama yüksek fiyat ödeyenler, 'Bunca para verdik yahu, bari bir ses çıkaraj^m' diye didinir. İşte Dede'nin istediği yüksek fiyatın böylesine bir didaktik fonksiyonu var. 'Müziksiz yaşayamam! Ney sesine âşığım!' teranesiyle başlayanlar, başlangıçta bu fedakârlığa katlanırsa, zaman içinde Dede onlara başka imkânlar tanırdı. Hem sağ hem de sol üfleyenler satın alsın diye, ırak perdesini tam ortadan açardı. Ama kız neyinden büyük sazlarda bu, kolaylık değil zorluk yaratır. Talebe, bayati peşrevini bitirdi mi, Dede bu sazlardan birini eline tutuşturur, kendisine göre düzeltmesini isterdi. Onarım iyi yapılmışsa saz satılır, alâ külli hâl yapılmışsa talebeye hediye edilirdi. Her Konya dönüşünde, 'Bizim ney talebeleri' dediği grubumuzun fertlerine birer sikkeli rozet, evli olanlarımızın karıları için de birer sikkeli yüzük gelirdi. Hem de gümüşten.

Orta boylu, Cavit Abi'den biraz daha yaşlı, kır saçlı, kırpık bıyıklı, Kürt esmeri bir adamdı Dede. Onun doğulu olduğundan şüphe ederdik. Ama sorulmazdı ki birader, sorulamazdı o zamanlar böyle şeyler. Yaz kış palto giyerdi. Başına da daima bir bere. Sürekli bir tebessüm vardı dudaklarında; derviş tebessümü. Asla zoraki değildi bu tebessüm. Hiçbir zaman yüksek sesle konuştuğunu duymadım. Mırıl mırıl, 'Dem üfleyin' derdi. 'Hangi şartlarda olursa olsun, önce mutlaka dem üfleyin!'

Şayet o tebessüm biraz eksikse, yine bir talebenin dem üflemeden taksime girişmiş olduğunu anlardık. Bayılırdık taksim etmeye. Zaten ney de taksim sazıdır. Dem üflerken karşımıza oturur, direktiflere başlardı. 'Başını dik tut! Sazın

zaviyesini aç! Yanaklarını şişirme, zurna liflemiyorsun! Şeker yernedin mi? Ses neden böyle zayıf? Cavit şuna bir şeker ver de tatlansın...' mır mır mır söylenip dururdu. İstediği kıvama gelmişsek, eski günlerden, tadına doyulmaz tekke hatıralarından açardı. Kulağımız onda, nefesimiz sazda olacak ki elem sesleri mumârese haline gelebile. Demler adamakıllı kuvvetlenince, Cavit Abi'yle ortaoyunu muhaveresine başlarlardı:

- Pilavın da pek güzel Cavit. Kaşığımı daldırayım mı?

- Aç kâseni de ben sana koyayım Dede.

- Olmaz! Sen önündekini ye! Bakarsın Cemilânım kızar nnzar.

- Niye be?

- Sehim azalıyor Cavit sehiiim!..

Maksat güçlü dem üfleyen neyzeni güldürmek.

- Neyzen kısmı içinden gülmeyi öğrenmeli.

- Yani gülrnemeyi değil mi Dedem.

- Caviiit!

Talebe gülüp de sesi bozarsa başarı kazanmış gibi sevinir, fakat cezajn da verirdi. Ağızdaki sazın altına hafif bir tokat... tokat hafif ama, başpâre adamın dudaklarına bıçağın tersi gibi çarpar.

Kahvede ekşi şeyler yasaktı. Limonata, meyve suyu hattâ ayran bile satılmazdı kahvede. Bu da Cavit Abi'nin başka bir fedakârlığıydı. Bunları satsa eminim kazancını katlardı. Ama Cavit Abi kazancı parada aramıyordu ki... Ayran mayran isteyen olursa soğukça, 'Biz satmıyoruz kardeşim!' derdi. 'Ekşi' lafı bile pek kullanılmazdı kahvede. Sadece, o gün kötü üfleyen bir talebe olursa, Dede, yüzündeki tebessümü hiç bozmadan, 'Ekşi mi yedin?' diye hafif yollu bir tarizde bulunurdu. Nasıl oldu bilmiyorum. Galiba talebelerden biri dışardan geçen turşucudan turşu alacak oldu. İşte o zaman Dede'nin suratı biraz ekşidi. Cavit Abi de terslendi, Turşuyu turşucuda ye oğlum!' dedi. Dede gene açıklamak ihtiyacı duymuş olacak ki mırıldandı, 'Ekşi nağmeyi ekşitir

inanmadım. Halbuki ezoterik bilgiymiş. Yıllar sonra doğruluğunu kendi talebelerimde gördüm. Ekşi yalnız ağzı

sulandırıp, sesi bozmakla kalmıyor; gerçekten de neyzenin tavrı üstünde, Dede'nin 'Ekşi' diye nitelendirdiği menfi bir hal yaratıyor. Herhalde ağız sulanması neyzende psikolojik bir etki yapıyor. Ezoterik bilgilerin böylesine muğlak oluşu,' belki de ispatının çok derin bir kültüre muhtaç olmasındandır. Öğrenenin bu tip bilgileri kurcalaması, öğretime sekte, öğretene de sıkıntı verir. Dede'nin böylesine psikolojik meseleleri bilmemesine şaşmamak lazım. Böyle öğrenmişti. Böyle öğretiyordu. Kaldı ki biliyor da olabilirdi. Ama bu konular on dört, on beş yaşlar için bir hayli ağır.

Küçük ağabeyim beni Sahhaflar'm müdavimlerinden etmişti. Her hafta sonu uğranacak, kitap isimleri tespit edilip, ay sonunda biriktirilen harçlıkla en aşağı elli kuruşluk kitap alınacak... (O zamanlar elli kuruşa malettiğim kitaplar, günümüzde, yani 1998 yılının başında iki buçuk, üç milyon liraya ancak tedarik edilebilir. Burada bu açıklamayı yapmamın sebebi elli kuruşun bu günkü lâşeyliği. Ortaokula başladığım zaman yevmi harçlığım on kuruşa yükseltilmişti. Ağabeyimden de beş kuruş alıyordum. Masarifim ne ola ki?.. Tramvay bileti bir kuruş. Bu alışkanlık mübarek Sahhaflar Çarşısı yanana kadar devam etti. Hâlâ da devam eder ya, o zamanlar bambaşkaydı. Yanmazdan evvel Sahhaflar Çarşısı kitap kurtlarının bayram yeriydi. Çarşının üst kapısının hemen dışındaki koca ağacın koca kovuğunda Mustafa Kâmran Bey'in sözüm ona dükkânı vardı. İlk defa ney sesini orda duydum. Tevfık'ti... İşte neye vurgunluğum o tarihte başlar. Hemen hemen benim boyum kadar olan neyin sesi caminin duvarlarından yankılanıyordu. Bembeyaz, kıvır kıvır gür saçlar... Önce beyaz papak zannettim. Yer sandalyesinde oturuyor olmasına rağmen çok uzun boylu gibi geldiydi bana. Belki yaptığı işin ihtişamı onu böylesine cesîm gösteriyordu.

Birkaç ay sonra, neden bilmem, Çadırcılar Caddesi'nden geçmem icab etti. O kamışı, Tevfik'i görmezden'evvel de görmüşümdür ama... beni olta kamışı kadar alâkadar etmediği kesin.

- Kaça bu ney amca?

Yüzüme derviş derviş gülümseyerek kazığı bastırdı.

- Yirmi beş lira.

949 senesindeyiz. Ve de cepte iki liracığım var. Kapalıçarşı'yı nasıl geçtim; eve nasıl ulaştım; bilmiyorum. Anacığıma 3'alvanp yaltaklanıp yirmi lirasını aldım. Doğru Dede'ye.

- Yirmi iki liram var amca. Uç lira borcum olsun. Haftaya öderim.

Şah ney, hattâ sonra öğrendim ki şahtan da birkaç koma daha pes. Kim takar, ister şah olsun ister padişah. Artık benim bir neyim var.

Sazın boyu omuzuma kadar değilse de eh, ona yakın! Babamın bütün alaylarına rağmen tam bir hafta uğraştım ses çıkarabilmek için. Cavit Abi'nin ranseymanıyla ney talebeleri arasına katıldım. Malum ya, Bede'nin kulakları ağır işitir.

Hakkı (İsmail Hakkı Özkan) ablamın büyük oğlu. Gerçekten istidatlı bir çocuktu. Fakat musikiye olan aşkı istidadından ziyade. Neye, benim ses çıkartmamdan sonra başladı. Ben saz aldığım zaman Hakkı da almak istemiş. Ama ablam, 'Aman, mezarlık çalgısı!' diye terslenmiş. Hakkı ısrar edince, 'Dur bakalım!' demiş. 'Doğan hele bir öttürsün, o alamet şeyi nasıl öttürecekse. Bit Pazarı'ndaki adam kaçmıyor ya, alırız bir tane'.

Ablamın deyimiyle o alamet şeyi öttürünce Hakkı koltuğumun altında Bit Pazan'na devama başladı. Ama o, musikiye bir yıl kadar evvel başlamıştı. Ablamın snobluğu Hakkı'nm musiki zevkine denk düşmüş.

Abiasıyla beraber, bir Ermeni madamadan piyano dersi alıyorlardı. O zamanın parasıyla piyano iki bin lira civarında. Eve alman piyanonun yedi yüz elli lira olduğuna yemin ederdi ablam. Babamın dört, beş yüz, ağabeyimin de ayda üç 3Tiz lira kazandıkları düşünülürse, gene de bizim için erişilEûez bir rakkam.

tik ney hocamız Erdoğan Köroğlu oldu. Saati iki buçuk liradan haftada iki saat ders alıyorduk. Hakkı zaten nota okumayı çatra patra biliyordu. Ben de sıktım kendimi biraz. Birkaç ay sonra Erdoğan, 'Benden bu kadar arkadaş' dedi. 'Size verebilecek başka malım yok! Artık üstad önüne diz çökme zamanınız geldi.' Bayati peşrevini, uşşak peşrevim ve segah peşrevini geçmiştik. Onun da dediği gibi, bize verebileceği daha fazla metaı kalmamıştı. Erdoğan'dan, daha sonra

enine boyuna bahsedeceğim. Ama buradaki yiğitliğine de işaret etmemek vefasızlık olur. İsteseydi bizi daha aylarca, belki de yıllarca yolabilirdi.

Dayı, yeğen, leyleğin attığı yavrulara dönmüştük. Osman Dede bize Hasan Dede'nin adresini verdi. İçerenköy'de Küçükbakkal köyü, hiç duymadığım bir yerler. On üç, on dört yaşlarındayım ve Hakkı da benden dört yaş küçük. Dünya milyonlarca insanın kanıyla yıkanmaktan yeni kurtulmuş. Türkij'e güya bu rezil savaşa girmemişti ama. Açlık, işsizlik, hastalıklar. Tifüs biti adeta kanatlı. Verem, o 'ince hastalık' dedikleri cenabet, onun kanada manada ihtiyacı yok!.. Acaba, Azrail Aleyhisselam'ı bu illet kadar yoran başka hastalık var mıdır tarihte.

Ablam dayattı,

- Ney de neymiş, olmaz!

- Aman abl açığım D unca emek...

- Olmaz dedim!.. Ben oğlumu sokakta bulmadım.

İki hafta kadar Hasan Dede'ye tek başıma gittim, öğrendiklerimi Hakkı'ya da göstermeye çalışıyorum ama, ne öğrenmişim ki, ne öğreteyim! Üstelik öğretmek apayrı bir ilim. Bu durum ablamın hoşuna gitmemiş olacak ki, pençelerini sakladı. Hasan Dede'ye ne kadar gittik hatırlamıyorum. Ama öğrendiklerimiz topu topalağı bir tek rast peşreviyle, rast âyinin birinci selamı. Onları da diz döve döve geçtik. Ama şu da var, devr-i kebir usulü hâlâ aklımda.

Yaşlıydı. Osman Dede'den çok daha yaşlı. Neyi ancak birkaç dakika üfleyebiliyordu. Konya'ya çağırıldığında semazenbaşılık ediyormuş. Ali Dede hayattayken bu iş ona düşmezdi ama şişmandı. Hem de uzun boylu şişmanlardan. Bu 'Göbeğimin gösterdiği kiloyu ikiyle çarpın' demektir. Pek de sertti rahmetli. Kaşlarının düzeldiğini hiç görmedim, desem yeri. Hele o tevazu-i mütekebbirâne tavrıyla, 'Fakir bu gün fazlaca yemişim. Şimdi gidin; yarın gelirsiniz' demesi yok mu?.. Nerdeyse bize sazı terkettirecekti. Küçüklanga'dan çık. Aksaray'a yürü. Ordan tramvaya bin. Eminönü'nde in. O Allah'ın sıcağında köprüyü yürüye yürüye geç. Karaköy'den kalkan Haydarpaşa vapuruna bin. Haydarpaşa tren istasyonundan banliyö trenine bin. Erenköy'de in. Erenköy'den taa

Küçükbakkalköy'e kadar, beynini oyan güneşin altında yürü. Ondan sonra neymiş efendim, Dede Efendi Hazretleri patlıcan dolmasını fazlaca kaçırmış!.. Yenecek nane değildi. Çarnaçar Hasan Dede'den meşki bıraktık. Zaten Osman Dede artık Gavsi Baykara'dan meşk vaktimiz geldiğine inanmıştı.

HOCAM ŞEYHZADE GAVSİ BAYKARA'YA DAİR

Dede'nin ayağa kalkarak karşıladığı ender kişilerden biri de Gavsi Baykara. Yenikapı Mevlevîhanesi'nin son şeyhi Abclülbaki Baykara'nm büyük oğlu. Ortadan biraz uzunca, keskin bakışlarını alaycı bir gülümsemeyle derinleştiren, insanlarla hissettirmeden dalga geçen bir adamdı. Ana dili Arapça, baba dili Farsça da tekke dili Türkçe. 'Olur mu öyle şey?' demeyin. Bu şeyhzade kısmının eğitimi bambaşka oluyor. Annesiyle konuşması gerektiğinde Arapça söylemek zorunda. Kadıncağız, (O da bilmem hangi tekke şeyhinin kızı) oğluna Türkçe bilmezi oynuyor. 'Annemin Türkçe bildiğini Sultanî'ye (Galatasaray Lisesi) başladığım zaman öğrendim' derdi hoca. Babasıysa Türkçe ve Arapça sorulara cevap bile vermiyor. İlle de Farsça olacak. Şeyhzadelerin, iptidai dediğimiz ilkokul tahsili tekkede. İşte Türkçeyi de orada kullanıyor. Maarifin cebrî derslerine ilaveten, Yunanca da öğrenmesi lazım. Heybeliada'dan bir daskalos tutmuşlar. Adamcağız her Allah'ın günü Heybeli'den kalkıp taa Yenikapı Mevlevîhaıiesi'ne gitmek zorunda. Kolay mı, meşîhatle Patrikhane arasında şifahi anlaşma var. Bu böylece bir yıl kadar devam etmiş, daskalos İslamiyeti seçip kapağı tekkeye atmca Rumlar yaygarayı basmışlar. 'Verin pâreliyelim!' diyecekler akılları sıra. Şeyh Efendi de 'Buyrun alın' demiş. Sonra da, 'Sıkıysa!' lafına da benzer bir şeyler söylemiş. Ortalık sütliman. Yaa... Osmanlı tarih boyunca kimbilir kaç Yani'yi Kani yapıvermiş. Hem de yaşma başına bakmadan.

On yaşma girince aynı anlaşmaya müsteniden Hahambaşı da tekkeye bir Raben göndermiş. Raben doktoral seviyesi olan haham demek ama Yahudiler bütün hahamlarına 'Rabbeynu' derler. Baş harfinin özel isimlerde olduğu gibi büyük harfle yazılması imla kuralı. Şeyhzade kısmı rüştiye

sırasına gelinceye kadar beş dili çatır çatır konuşacak da, rüştiyede de Latinceden gayrı Frenk dillerinden birini, tercihan Fransızcayı öğrenecek. (Laf imladan açılmışken... Aman bu 'Şeyhzade' lafıyla, şehzadeyi birbirine karıştırmıyalım. Şeyhzadeler şeyhlerden, aslı 'Şahzade' olan şehzadeler de şahlardan, yani padişahlardan peydahlanan veletlerdir) Bizim şeyhzade hazretleri bu beş dili kıvırıp son sınıftan terkedeceği Sultanî'ye girmiş.

Abdülbâki Efendi'nin babası ölüp de kendisi şeyh olunca, ilk işi oğlu yaşında bir hatunla evlenmek olmuş. Yaşı kemale erip kendi kemale erememiş her erkek gibi, Şeyh Hazretleri de yeni hatunu herkeslerden kıskanır olmuş. İlle de on yedi yaşında fidan gibi delikanlı olan Gavsi'den. Ve bir *gün* oğlunu tekkeden kovacak kadar ileri gitmiş kıskançlığı. İşte Gavsi Baykara o yaşından beri sazına yaslanarak kazanmış ekmeğini.

Cumhuriyetin ilanından kısa bir süre sonra tekkelerin kapatılacağını anlayan Abdülbâki Efendi, mütevelli heyetini toplayıp durumu kendi zaviyesinden arîz amîk anlatmış. Ve 'Arkadaş, Osmanlı'nın yasağı üç gündü. Bunlarmki de olsa olsa beş gündür! Tekkeye ait akaretin devlete geçip şuna buna peşkeş çekilmesini görmektense, gelin şunları bana satmış olun. Günü gelince tekkenin malı tekkeye kalır' demiş. Eh, karşılarındaki koskoca şeyh!.. Biri, 'Efendim taksim etsek de, nazarları celbetmesek' diyecek olmuş. Şeyh Hazretleri Allah beterinden saklasın, azıp kudurup, 'Bre herüf kal'a zaptettük de ganâim mi üleştirürsün? İnşallah sen tez vakitte geberende veledin tekkenin emvalini iade eder mi? Tüh yüzüne!..' deyip lafı kapatmış. Kapatmış ki kimse kalkıp da, 'Efendi, ya senin evlatların da iade etmezse?' sorusunu sormaya. Taa bin yedi yüz bilmem kaçlardan beri bu tekke bu ailenin meşâyihi altında. Abdülbâki Nasır Dedeler, Ali Nutkî Dedeler... Artık kim 'Gık!' diyebilir.

Muameleler bittikten sonra, Şeyhin kerameti gerçekleşince, devlet tekke binasından başka emlak bulamamış gaspedecek.

Gavsi, gene o Gavsi. Sazından başkasına gücü yetmeyen fukara çalgıcı. Eski Türk filmlerinin mezarlık sahnelerini şa-

zıyia süsleyip ekmek kazanma çabasında.

İşte Erdoğan'ın TJstâd' diye vasfettiği ve Dede'nin de bizi talebeliğine layık gördüğü üstâd-ı esâtiz bu!..

Aruz beni fazlaca sarmıştı. Belki bir lise öğrencisi için ukalalık telakki edilecek kadar fazla. Bence bunun en büyük sebebi Esat Mahmut Karakurt'un, aruzla yazılmış şiirleri taktiine uydurarak veznini karagözcüler gibi takırdatması olmuştur. Karagöz maragöz. Biz vezni bulamayınca bir güzel dalgasını geçiyordu ya! İmrendim işte!.. Ne imrenmesi canım! Düpedüz kıskandım. Onun gibi olmak, onun usulüyle, manasını bilmediğim kelimelerin kökünü bularak manayı istin tacen fehmetmek istiyordum. Sıkıntılarımı etrafa açtım. Ama derdime merhem olacak kimse yok ki!.. Gavsi Hoca, söylediklerimin arkasındaki gerçeği, benim gerçek arzumu anlayacak kadar insanları tanıyan biriydi. Alaylı bir gülümsemeyle beni sonuna kadar dinledi. 'Ama' dedi, 'önce emsileyi öğrenmen lazım'. Hoppalaaa, emsile de ne ola? Afalladığımı görünce ciddileşti. 'Emsile, misaller demek. İştikakları öğretir'.

Şimdi ben anladım mı yâni?..

Bir gün Sahhaflar'dan beraberce geçerken, farza uyduk, tavaf eyliyoruz. Emin Efendi'nin sergisiydi galiba, hoca taş basması bir kitap buldu. 'Bak Doğan' dedi. 'Bu sana yarar işte! Molla Cami'nin Aruz hakkındaki kitabı'. Sonra kitabı açıp rasgele okumaya başladı. Ama tatsız... duraklaya duraklaya okuyor. Vallahi ben bile daha hızlı okurum. 'Herhalde öbür cümleyi sökmek için zaman kazanmaya uğraşıyor. Vah ki kimlerden medet umuyorum? Adam eski yazıyı bile unutmuş' diye düşündüm. Dairelerden, bahir: erci eri ti i an bahsederken birden durdu. Kitabı bana uzattı. 'Ama' dedi, 'senin işine yaramaz... Farsça bu...'. İnanmadım, inanamadım. Kitabı bu inanmazlıkla karıştırdım. Gerçekten anlamadığım bir dil. Adam Farsçasmı içinden okuyup anında Türkçeye çeviraıekteymiş meğer. Ben nerelerdeyim?.. Sırf o günkü dersin hatırası olsun diye, on beş lirama kıyıp aldım o kitabı. Kütüphanemin bir yerlerinde durur. O günkü dersim şeyhzadeliğin ne menem şey olduğuydu. Kahvede anlattım gayet tabii karşıladılar. Hattâ Dede duymazdan geldi.

Cavit Abi,

- Şeyhzade bu oğlum... Şeyhzadelik kolay mı?

Sonra Dede'ye döndü,

- Kaç dil bilir bu Gavsi?

- Hıı?

- Başlattırma sağır kulağından. Gavsi'yi sordum Gavsi'yi... Kaç dil bilir bu Gavsi?

- Haa!., Bunlar Arapçayla Farsçayı Türkçeyle beraber öğrenirler. Kur'an okumaya başlayınca Yunanca, Mesnevî'ye gelince de İbranî öğrenirler.

- Üüüü!.. Başka, başka...

- İşte mektebe gidince de Frenkçe bi diller. Şeyhzade Sultanî'ye gitmişti, demek Fransızca, Latince bi de başka bi dil. Kaç etti?

- Bilmem ürkütmeden sayılamaz. Neresine sokmuş bu Gavsi domuzu bunca lafı?

Dede'nin rengi attı. Duymazlığa gelmek istedi. Cavit Abi'ye sitemle baktı. Yüzündeki derviş tebessümü, tokat yemiş Hıristiyan azizininki gibi sunileşti. Dur ası kalmamıştı. Kalktı camiye yollandı.

Doğrusu ben de içerlemiştim. Kavgaysa kavga, belaysa bela... Cesaretimi toplayıp Cavit Abi'ye sordum.

- Nedir Allahaşkına senin Hoca'ya garazın?

Uzaklara bakar gibi daldı.

- Adam olaydı da üvey anasına soyunmayaydı. Karı kıtlığı mı vardı memlekette?

Biraz durdu, ilave etti,

- Tekkeden kovulmayaydı...

Dede'nin oturduğu yeri işaret etti,

- Bu garipler böyle sefil perişan kalmazlardı. Bulunurdu bir vakıfta bekçilik mekçilik. Ali Dede'nin haline bak!.. Yatacak yeri yok adamın. Karı açlığı olmasa, Gavsi yiğit adamdır. Bırakmazdı emektarlarını yüzüstü. Onun karı açlığıdır her şeyi bozan!

Ne kadar doğruydu. Hocada hakikaten kadınlara karşı doymak bilmez bir açlık vardı. Çapkın mapkm değildi. Düpedüz sulu zampara. Ablamın kızını görünce, daha iki metreden dudaklarını uzatırdı. Öpecek ya!.. İlle de on beş on altı

yaşlarındaki kızlara meftundu. 'Bunların' derdi, 'limon kabuğu gibi memeleri olur.' Bu huyu bir alemdi...

Ama düşünmek lazım ki bu adam on yedi yaşından beri en düşük seviyedeki çalgıcılarla beraber yaşamak zorunda kalmış. Ekâbir müzisyenler bunu aralarına almaya çekinmişler. Kimi babasının nüfuzundan, kimi de hocanın ilminden korkmuş. Öyle ya, kendi yalmkatlıkları meydana çıkacak.

Suphi Ezgi'yle Sadettin Arel ellerine geçirdikleri Arapça elyazması bir nazariyat kitabında, tanbur perdeleri arasındaki ölçü birimi olarak kullanılan 'Erba' sözüne takılmışlar. 'Dörtlü' deseler olmuyor, 'Araba' deseler uymuyor.

Halil Can olayı şöyle anlattıydı:

'Gavsi müzakereleri bir müddet güle güle dinledi, sonra sazını çıkarıp üflemeye başladı. Sadettin Bey de o zamanlar konservatuar müdürü ya, titizlendi, 'Sırası mı şimdi Gavsi Bey?' dedi. Gavsi sazını torbaya, torbayı da koltuğunun altına yerleştirdi. Tam kapıdan çıkarken 'Arpadır o Sadettin Bey, bildiğin arpa! Arabayı marabayı da nerden çıkardınız?' Arel de, Doktor da apıştılar. 'Bildiğin arpa' sözündeki gizli tahkiri anlamadılar bile'.

Tahkiri anlamışlar mı, anlamamışlar mı bilmem ama hocayı konservatuardan istifaya zorladılar. Arel, hocanın yegâh perdesinden on altılık allegro süre içinde yegâh, neva, muhayyer ve tiz eviç seslerini vermesini istemiş. Arel bunun gereksizliğini, hattâ imkânsızlığım anlamayacak kadar bön değildi. Stacatto yapmadan hiçbir nefesli saz bu saçma aralıkları veremez. Neyde ise stacatto ayıp sayılacak kadar çirkin olur. Bana sorarsanız hocanın zekâsı karşısında duydukları kompleksin bir tezahürü bu. 'İlim' demiyorum; çünkü Arel'in de Arapçayı çok iyi bildiği söylenmekte. Ama hocamnki ana diliymiş o da başka. Halil Can'm naklettiği bu olayda da, bilgiden ziyade zekânın, sentezci bir zekânın, pırıl pırıl parladığmı anlamak için öylesine bir zekâya gerek yok. Arapçamn, Türkçeye tahakkümü malum. Ama Türkçenin de Arapçaya katkısı var efendim. 'Ali Baba ve Kırk Haramiler' masalınclaki 'Baba' kelimesi bal gibi Türkçe işte! Kendilerine Türk Dil Kurumu denen ulemâ-i rüsum topluluğu, 'kelime'

lafının yerine 'tilcik', yok olmadı 'sözcük', bu da olmazsa 'sözceğiz' gibi kelâm arayacaklarına Türkçenin dünya dillerindeki etkisini arasalar ya!.. Ellerinde bu kadar imkân varken daha bir etimoloji lügati bile yapamadılar!

(Gene dağıttın ihtiyar. Toparla lafı bakalım!)

Diyeceğim, o zamanın müzisyenlerinden çoğu Allah vergisi istidatlarına güvenir, nota öğrenmeyi bile zül sayarlardı. Neymiş efendim... Alaturka notaya sığamazmış. Lafa bak!.. Bol bile geliyor ustalar bol, siz nerelerdesiniz?

Nazariyata önem verenlerinse hali .malum. Eserleri ortada. Uşşak dörtlüsüne puselik beşlisi eklenesiymiş uşşak dizisi olupmuş. Bayati de uşşakm inicisi olupdurmuş. Gülemezsin. Biz güldük de halt ettik. Bayati ile uşşak arasındaki uçurumu duymayan, hiç müziğe soyunmasın. Çünkü, adam müzisyen doğarsa müzisyen olur. Müzisyen doğmamışsa müzisyenlik dışında ne isterse o olsun birader. İlle de müzisyen olacağım diye ıhtırırsa, böyle zırvalar işte! Ya o puselik lafı necedir? Divan edebiyatına bir baksaiar, adamlar Buse ile Buselik laflarından nice istihdam çıkarmışlar.

(Hayır efendim 'istihdam' sözü burda yersiz değil. O bir edebiyat terimidir. İnanmayan ansiklopedi karıştırır!)

Arel iki bin eser bestelemiş. Hani yahu?.. İki tanesi bile yaşamadı, ne haber[9] Laika Karabey'in döktüğü suyla değirmen zar zor dönüyordu. O gitti, Arel de bitti. Demek Arel'in bestekârlığı da bu kadarmış.

Askerden döndükten sonra kendimi çanak çömlek arasında görmeye başladım. Çocukluk bitmiş, adamlık devrine gimiştim. Meyhaneye filan başlamıştım. Fransız sefaretine gelmezden önce, tam Zambak sokağının başında, o zamanın meşhuuur Otomatik Birahanesi vardı. Yarı barım sı, yarı meyhanemsi bir yer. Meyhane tezgâhını yuvarlaklaştırmışlar. Olmuş sana bar. İşte oraya dadanmıştım. Barmen (!) Yorgo adında ihtiyar bir Rum. Yüzü gülmez, suratsız herifin tekiydi. Her akşam gidip bir iki tek atıyorum. Eh, bahşişim de fena değil! Artık Yorgo selam vermek tenezzülünde bulunuyordu.

- Kalispera Yorgakimu.
- Kalispera kalispera...

- Ti ekhi ti denekhi? (Ne var ne yok?)
- Tipota denekhi... (Bir şey yok)

Eh, benim Rumcam da bu kadar işte! Artık talebeliğin de bitmiş olabileceği ümidiyle (Ne ümidi, kanaatti bu kanaat) Hoca'yı meyhaneye davet ettim. Yorgo'yla selamlaşıp kuskuslanacağım. Yorgo, 'Raki mi itsezeksin Gavsi?' demez mi? Afalladım. Bunlar Rumca muhabbete giriştiler kiii, ben yokmuşumcasma. Dut yemiş bülbül demek benim gibi olurmuş.

Meyhanede bile hayat dersi vermişti bana rahmetli. Talebeliğim mi? O devam etmede çok şükür! Gavsi Baykara'mn irtihaline kadar onun talebesiydim. Şimdi hepinizin... öğrenimin bitmeyeceğini ben meyhanede öğrendim.

NEYZEN YAHYA'YA DAİR

Cavit Ahi'nin dükkânı, darlığına dar da, darlığıyla alay edercesine yüksek. Aslında bu yükseklik Cavit Abi'nin dükkânına has değil. Çadırcılar Caddesi'ndeki bütün dükkânlar böyle; enlerinden fazla boyları var. Hemen hemen herkes birkaç kalasla, uyduruk bir asma kat yapıp dükkânlarını ikiye katlamıştı. Hoş şimdi de pek farklı değil ya... Bit Pazarı esnafı turistik(!) de olsa gene Bit Pazarı esnafı işte. Üst katlar bir çeşit depo. Cavit Abi'nin depolayacak neyi var ki?.. O asma katta Yahya kalırdı.

Onu tanıdığımda henüz yirmili yaşlarını bitirmemiş, sarı saçlı, bulanık mavi gözlü bir delikanlıydı. Hammallık ediyordu. Hammallık bile değil, küfecüik. Saldırgan tabiatı onun diğer hammallarla beraber çalışmasını engelliyordu. Geçimsiz, nobran, müzik dışındaki konularda adamakıllı agresif bir insandı. Sabahın erken saatlerinde kalkar Cavit Abi gelene kadar sazını üflerdi. Cavit Abi geldikten sonra küfesini omuzlar, yallah ekmek peşine. Günlük nafakasını öğlene kadar çıkarır, öğlende kahveye gelip helva ekmekle hem sabah kahvaltısı, hem öğle yemeği niyetine karnını doyururdu. Artık adımına altın sayılsa Yahya tersine çevirip üstüne oturduğu küfesinden kalkmazdı. Yıllarca hasret kalmışçasına sazına sarılırdı. Tevfık de kimmiş,?.. Ben Yahya'nın çı-

kardığı sesi Hayri Tümer müstesna, hiçbir neyzenden duymadım. Ney sesi açık yerde dağılıp gider. Ama Yahya üflüyorsa mekânın değerini hiç düşünmez insan. Yahya'nın yüreğiyle çaldığı, yürekle dinlenir. Hem de yana yana...

Trakyalıydı... Kırklareli'nin bilmem ne kazasından. Konuşurken, size meydan okuyan bir pehlivan konuşuyor sanırdınız. Yıllardır İstanbul kaldırımı çiğnemek şivesini biraz düzeltmişse de, H harfine gelince...

- Yahu Yahya, uzzalin hicazdan farkı ne?

- İcaza yukarda üseyni eklersin, olur sana uzzal.

Nazariyat kitapları böyle yazmaz ama uzzal budur işte! Kahveye, saygı duyduğu, üstad neyzenlerden biri gelirse, sazını bırakırdı ağzından. Ama üstad teklif ederse hiç nazlanmadan tekrar dudak dudağa gelirdi sevgili sazıyla. Kendine göre bir saygı anlayışı vardı. Hiç soru sormazdı üstadlara. Bazen bunalır, aradığı sesi bulamazsa, bizim ağzımızdan sordururdu meselesini.

- Duvan, Gavsi Oca gelince üzzamdaki neva üstüne icazla karcığardaki neva üstüne icaz arasındaki farkı sor! Üzzamın işarı bana dikçe geliyer.

Gelen üstadlar bu sorunun Yahya'ya ait olduğunu hemen anlarlardı. Yoksa bizim bu ince farkları farkedebilmemize daha yıllar vardı.

Bazen bizimle beraber üfiûyordu. Kahvede birkaç talebe bir araya gelince, eski püskü, lekeli, bir kısmı da, kaleme bigâne elleriyle çarpık çurpuk, ama mutlaka hatasız yazılmış notalarını çıkarır, 'Adi meşk edelim' derdi. Böyle durumlarda o geçimsiz delikanlının, müşfik bir öğretmen kesildiğini hayretle görürdüm. Seyrini bildiğimiz makamlarda taksimleri bize verir, kendisi demle bizi yönlendirirdi. Hatalı nağme çıkarırsak, dem sesi azarlayıcı bir tona yükselirdi. Ama ne dem, sazların çatlamadığına hep şaşmışımdır. Bütün gayretlerimize rağmen o sesi bastıramaz, hemen kendimizi toparlardık. Bilmediğimiz makamlarda Yahya taksime girerdi. Ve unuturdu beraber meşkettiğimizi. Dalardı kendi musikisine. Aman ya RabbiüiL işte o zaman tekkemizden nur fışkırırdı cihana. Cavit Abi servisini unutur, bizse öksürmeye bile çekinirdik. Emin olun o gürültücü esnaf dahi sesle-

rini keserdi.

Ancak sazının gölgesinde yaşıyordu Yahya.

Saz üfiemediği zaman kendisini ifadeden âciz, alelade bir Trakya köylüsü kalıyordu geride. Bu iki Yahya arasındaki muazzam fark onu alkole sürükledi. Doğrusu içmejni de pek bilmiyordu. Akşamları bir şişe Marmara şarabıyla başlamış. Gittikçe de artırıyordu. Alkolle beraber saldırganlığı da artmıştı. Yavaş yavaş etrafındakiler uzaklaşmaya başladılar. Neyinde de eski revnak kalmamıştı. Kabahati Dede'ye yüklüyor du.

'Senin açtığın düdükleri çobanlar bile üilemez.'

İşte bardağı taşıran bu söz oldu. Cavit Abi kızmıştı...

Ertesi gün Yahya'yı göremedik. Sormadık bile. Bezmiştik... Kovuldu sandık. Bir iki gün sonra üst kattan indi. Hani 'Surat Çarşamba Pazarı' derler ya!.. Yahya'nın suratı ondan da beterdi. Soranlara 'Düştüm de, yukarda yatıyordum' diyordu ama kimseyi inandıramadı. Adamakıllı bir dayak yediği belliydi. Dayağı kimin attığını yalnız ben anladım. Cavit Abi, kadim dostunun tahkir edilmesine dayanamamıştı. Uslamvermişti Yahya. Dayağın cennetten çıkma olduğunu kimse söylememiş olsa, bu lafı bizim talebe grubu, ahlâfa miras bırakırdı. Bede'nin tavrında hiçbir değişiklik olmamıştı ama Cavit Abi, Yahya'nın her çıkışında sert sert soruyordu, 'Nereye?' Program gene eskiye yakın bir hale gelmişti. Sadece Yahya artık işe çıkmıyordu. Bunu anlayan ehibbâ Dede'ye 'Nezir' adı altında verilen Mevlevi sadakasını artırmışlardı. Yahya artık eskisinden daha iyi kazanıyordu. Necmi Rıza (Ahıskan) bir takım elbise yaptırmıştı. Ulvi Abi, radyoya almak istedi ama mevzuat... Okuma yazma bilmez bağlamacıların, zurnacıların ekmek yediği radyo, Türk musikisi sanatkârlarından kapı gibi diploma istiyordu. Halbuki ilkokul diploması yoktu Yahya'cığm.

Ekâbirin gayretiyle tersaneye işçi olarak kaydoldu. Bir müddet sonra Arnavutköylü, az biraz geçkince bir hatunla işi pişirdiğim duyduk. Ara sıra kahveye geliyordu. Neden bu kadınla evlenmediğini sorduk. Açık açık, 'Ölmüş kocasının aylığını alıyor. Evlenirsek, keserlermiş' dedi. Fırsat buldukça Bandırma'ya gidip ney açmak için kargı kesiyordu. Yıllık

tatillerinde, ta Hatay'a Samandağı'na gidiyor, yüzlerce kargı getiriyordu. Bandırma kargıları kalite itibarıyla Samandağı kargılarından çok daha iyi olmakla beraber, azdı. Onlardan açılmış sazları ekâbirana veriyor, Samandağı kargılarından açılmış olanları da satması için Dede'ye bırakıyordu. Yahya'nın açtığı sazlar günümüzde altın kadar kıymetli. Zaten sahipleri şayet neyzense, son pantolonlarını satmadan onları elden çıkarmazlar. Her viyolonistin yüreğinde bir Stradivarius, her udinin aklında da bir Manol yatar ya! Her neyzenin içinde de bir Yahya açkısı ney vardır. Yahya'nın açtığı sazlarda ırak perdesinin tam arkasında, elyafa dik, incecik bir dağlama izi vardır. 'Bu çizgiyi nasıl yapıyorsun?' diyenlere, ciddi ciddi 'pergelle' derdi. Aslında alelade bir çakıyı kızdırıp o noktaya sürtüveriyordu.

Merkantalizmin ahlakı çiğnediği bu devirde, elbet o çizgiyi de taklit edecek açgözlüler çıkmıştır. Ama Yahya açkısını erbabı sesinden tanır.

Üflendiği zaman Yahya üflüyor sanırsınız. İşte bunu taklit etmek imkânsız.

Doklardaki ağır iş ve Halic'in emsalsiz pisliği genç yaşta sağlığını bozdu. Yahya'yı malulen emekli ettiler. Memleketine gidip orada evlendi. Onun neyleri hâlâ onu çağırır durur.

ALİ DEDE'YE DAİR

Ali Dede'den demin bir nebze bahsettik. Hatırnaz adamdı. Belki Cavit Abi'nin dediği gibi yersiz yurtsuz oluşundan, belki de hakikaten hatırnaz oluşundan, bayramlarda, kandillerde filan, elinde itinayla sarılmış bir paketçikle bizim kahveye de gelirdi. Paketi Cavit Abi'ye takdim eder, önce onunla sonra da Dede'yle Mevlevi usulü el öpüşür, en sonunda mahcup mahcup bizlere elini öptürürdü. Hasan Dede'ye tığrayasıymış da, geçerken bizleri çiğneyememişmiş. Susamış Dede'nin irtihalinden sonra, yaşayan dedelerin en yaşlısıydı halbuki. Zarafet... Zarafet bu adamda mücessemleşmişti.

Mevlevîlerin el öpüşmesi pek latiftir doğrusu. Birbirlerinin sağ ellerini bilek güreşi yapacakmış gibi tutuşurlar. Kar-

şıhkh biraz eğilip tuttukları eli öperler. Şimdilerde en saygılılar bile el öpmeyi bilmiyor. Eli öpülecek kişinin elini alıp, dudaklarına kadar kaldırarak, güya saygı gösteriyorlar. Efendi el öpeceksen, öpeceğin ele kadar eğilirsin! Alemdar Çıtağının etek öpmesi gibi, eli taa burnuna kadar kaldırmanın âlemi ne? El öpmenin içinde bir de hasnâ-yi müstesna röverans var a benim efendim.

Ali Dede'nin paketinden üç tane lokum çıkardı. Biri Cavit Abi'ye biri Dede'ye. Biri de Eskici İsmail Dede'ye takdim edilecek. Eskici İsmail Dede Hazretleri kitaplara sığmaz bir zat. Ama, bu risaleyi bana ilham eden dosta söz verdim. Allah'ın izniyle, kalemim döndüğü kadar anlatacağım. Cavit Abi'nin lokumu, Yahya'nın Yahya olduğu devirlerde, mutlaka Yahya'ya giderdi. Osman Dede'ninkiyse bir çeşit takdirname. O günlerde dem seslerini en iyi kim çıkartmışsa, ona talisin belgesi olarak takdim edilirdi. En çok da Halil'e kısmet olurdu bu lokum. Hakikaten Yahya'dan sonra en güzel üfleyenimiz Halil Yunga'ydı. Halil'im dediğim bu Halil Yunga'dan da, daha sonra bahsedeceğim.

Ali Dede, Eyüp Sultan Camii'nin müezzinler odasında yatıp kalkıyordu. Her türlü angaryayı bu garibe yüklerlerdi. Türbenin temizliğinden, sabah ezanına kadar, hep bu Ali Dede'nin, bir gece daha kalabilmek için yüklendiği angaryalar. Asla sadaka kabul etmezdi. Arasıra nezir olarak üç nesne verirdik.

Nezirden daha önce bahsetmiştim. Bir çeşit Mevlevi yardımlaşması bu. Mevlevîlerden her kime, 'Nezrirndir, kabul eder misin?' dense, o Mevlevi 'Amin' deyip almak zorundadır. O Mevlevi, şeyh de olsa, padişah da olsa budur bu. Almamak çok, ama çok büyük bir ayıptır. Nezrin en az üç adet olması gerekir. Daha fazlası üçün katları olarak sonsuza kadar uzarsa da, en makbul sayı on sekizdir. Malum ya Mesnevî-i şerif on sekiz beyitle başlar. Bir de on sekiz bin âlem masalı var. Beğen beğendiğini kullan. Sadaka işte. Ama 'Sadaka' eleyip geçmek doğru değil. Nezir dedikleri Mevlevi yardımlaşması, Osman Dede'nin iki evladına diploma, hatuncağızma da bir evcağız tedarik edivermişti.

Bu sadaka konusuna lafı düşmüşken biraz dokunmak is-

terim. Muhtaç kişilere, onların talebine istinaden verilen (her ne ise) sadaka değil ianedir. Sadaka, muhtaç kişiye, o istemeden, ihtiyacı kadar verilendir. Hattâ verenin kimliğini bildirmemesi keyfiyeti de var. Sadakayı alan, vereni bilmeyecek ki, verene medyun olmaya. Zamanımızda bu da adamakıllı karıştırılmakta da...

Bir de hediye meselesi var. Aslında en zarif sadaka hediyedir. Ancak burada sadakayı veren hediyeyi alandır. Çünkü hediyeyi alanın o aldığı hediyeye ihtiyacı yok. Demek ki hedij'eyi verenin, vermeye ihtiyacı var. Aklın karıştıysa affet dost! İyi anlatamadığımdandır. Kısacası, hediyeyi alan, o hediyeyi almakla, hediyeyi verene sevinç sadakası verir.

Ali Dede, ehl-i aşktan, ama zayıf... ne zayıfı, kuru, kupkuru, kadidi çıkmış bir ihtiyarcıktı. Benim aklıma hep Sadî'nin beytini getirmiştir.

Ey mürg-i seher, aşk zi pervane biyâmûz.
Gân sûhterâ, cân şed ve âvâz niyâmûz.

Şayet neyzenleri aşkı terennüm eden seher bülbüllerine benzetirsek, Ali Dede, yanmaya amade, canı göçmüş ve sesi çıkmaz, ama aşkı Kays'a talim ettirecek kadar âşık, bir pîr-i aşk-ı Mevlânâ'ydı. Hem mesnevîhan, hem de semâzenmiş... Dahası, semâa mazur olduğu zamanlar, mıtrıba çıkacak kadar da iyi bir âyinhan...

Yaz kış iki pantolon birden giyerdi ayağına. Ama her nedense önce uzunca olanını, onun üstüne de daha kısaca olanını giyerdi. Dede'ye hikmetini sordum. Önce alel usul duymazdan geldi. Israr edince, 'Çile çıkarıyor' dedi. Biraz daha kurcalayacak oldum. Camdan dışarı bakmaya başladı. Cavit Abi, 'Uzatma Doğan!' deyince sesimi kestim. Eşref saatinde Hoca'ya sordum. Aynı cevap... Hayır, kesinlikle meczup değildi Ali Dede. Tekkedeyken semâzenmiş. Bir gün, semâ hakkında sordum, 'Dedem, elbet siz semâ ederken vecde giriyordunuz...' Hemen sözümü kesti, 'Aslaaa!' dedi. 'Semâ esnasında vecd olabilemez. Biz orda on sekiz bin âlemi anlatırız. Vecd gaflettir. Bir anlık gaflet, bütün mükevvenâtı madûma kaydırır maazallah!..'

Mevlevîhanelerde ideal semâzen sayısı da on sekiz. Her semâzen bir âlemi temsil ediyor demek ki. Daha sonraları ücra tekkelerde derviş sayısı az olduğundan üç ve üçün katları olarak kararlaştırılmış.

Ali Dede tekkeye Şeyh Celâleddin Efendi zamanında intisab etmiş. Semâzenlik yanında bir de sedefkârlık öğrenmiş. İyi de, o yıllarda artık ne sedef vardın, ne de sedef kakmalı nalına rağbet gösterecek nazenin. Antikacılar sedef kakma eşyayla doluydu. Sedef kakma eşya alışverişini eskicilere bırakmışlardı artık. İmparatorluk zenginleri her şeyleri gibi, sedef kakmak eşyalarını da müzayedeye çıkarmışlardı. Hoş, rağbet eden olsaydı ne olacaktı sanki? Ali Dede'nin ne âleti, ne mekânı, ne de takati vardı. Rahmetli Halil'im, bana onun eseri olan bir kavukluk göstermişti. Gaz sayacını tamir etmek için gittiği bir evin bodrumunda, toz toprak içinde bulmuş. 'Aman şunu biraz daha kirletip, işin üç kâğıdına kaçarak, ucuza kapatayım' düşüncesiyle tutmuş gres yağı sürmüş. Ne olmuş dersin dost? Halil'ime hilekârlığı yasaklayan, eseri, tezgâhtan henüz çıkmışçasına parlatmış. Hasılı, 'Şunu beş on liraya kapatayım' tamahı Halil'ime tam yüz liraya patlamış.

Abanozu sedefle öyle banştırmıştı ki adam, gözlerim kamaştı. Yeğenim Hakkı baktı baktı... 'Bu donmuş musiki' dedi. Laf ebesiydi kerata.

HALİL'İME DAİR

Bilmem ki Halil'imi yazıya sığdırmak mümkün olur mu?

Bir ara Çakıl Gazinosunda çalışmaya başlamıştı. Hamiyet Yüceses'in ikinci defa sahneye dönüşünde, buncağız da saz heyetine dahil olmuştu. Bir gece, program bitince gazinodan çıkmış yavrucağızım. Aksaray'dan dolmuşa binecek, Taksim'e; oradan da ver elini Okmeydanı. Bizimki dolmuşa binmiş binmesine ya, yanma gele gele bir yumuşak gelmiş. Şoför kıs kıs gülmede, yumuşak başlamış Halil'ime bulaşmaya-

Çok kibar adamdı Halil'im, vallahi çok kibardı. Birini incitmektense bin defa incinmeye razı olanlardan. 'Aman!' di-

yormuş yumuşak. 'Beni bir defa yatağa atsan, yok mu ya, hani altı ay çıkarmazsın!' Bizimki kan ter içinde; şoför katırı gülmekten arabayı doğru dürüst kullanamıyor. Zar zor Taksim'i bulmuşlar. Yumuşak gene bizimkinin peşinde. Nihayet Halil'im utana sıkıla, 'Ben de senin gibiyim birader' demiş. Yumuşak sertleşivermiş, Tüü... Allah cezanı versin herif. Bana bir saat akıntıya kürek çektirttin!'

Ertesi gün bunu bizim evde anlattı. 'A benim kardeşim' dedim, 'Madem böyle makbul bir zenaatin var, ne diye söylemezsin de bizi ele güne muhtaç edersin?' Meşhur şikâj^etine başladı.

- Yengee, ne terbiyesiz kocan var.

Bizim hatun durur mu?.. Başladılar Karagöz muhaveresine,

- Eee, ipin ucunu verdin...

- Verdiük... verdik puştun eline...

Halil'im ortadan biraz kısa, tatlı esmer, bembeyaz saçlı biriydi. Ben tanıdığım zaman askerden yeni dönmüştü. Ama gene saçları bembeyazdı. Bunlarda erken ağarma ırsiymiş. Ağabeyini tanıdım. Onun da saçları beyazdı, ama Halil'iminkiler pamuk. Yahya'nın kızdığı zaman Halil'e 'Beyaz Deve' demesi boşuna değil. Havagazı idaresinde çalışırdı. Memur filan değil, düpedüz amele. Haydi amele değilse de amele başı-

Dehşetli enfiye tiryakisiydi. Meşhur Süleyman Efendi (Tunahan) bulaştırmış. Halil'i neyden bir müddet uzaklaştıran da o. Bir sanatkâr hangi sebeple olursa olsun, sanatından uzaklaştırılınca, karakterinde de büyük değişiklikler oluyor. Demek ki sanatın bir çeşit bağımlılığı var. Halil'im de sazdan mahrum edildiği yıllar epeyce saldırganlaşmıştı. O zamanlar benim gibi, 'Şayet ibadet de edersek Allah neyimizi affedecek yahu?.. Rahman ismi güme gider' diye geçiştiren zındıklara fena halde çatardı. Bende hâlâ değişiklik yok. Zındık, hep o zındık.

Halil'imin tarikatlere merakı vardı. Ama bilgisi yavan. Bir gün muhibbandan birinin evinde esrar çektik (O kadar mübalağa etme canım. İkimiz de o mereti ilk defa tadıyorduk). Geri dönerken, ben yolu kaybettim, Halil'im dünyasını.

- Yahu Halil'im, doğru mu gidiyoruz?

Bizimkinin gözleri kaymış, yol mol göresi değil.

- Boş veeer!.. di}'ordu. Gökyüzündeee firazan olmak da vaaar...

Onun kendisi gibi tatlı talebeleri vardı. Öyle bir kıskanırdım ki Halil'i onlardan. Adını unuttum, mesleği havluculuk olan biri vardı. Zaten herifçiği bir kere görebildim. Halil'im daha önce birkaç defa bahsetmişti. Fena halde giyiniğim bu havlucuya. O gün, Halil'imin evinde görüştük. Kibar tavırlı bir genç. Ama, gel de benim kıskançlıktan katılmış kafama bunu sok! Kendi kendime, 'Kibar taklidi yapıyor, Sultanhamam işportacısı' diyorum. Halil sazım öpüp bana uzattı. Neyzenler arasında, asırlardan beri süregelen bir âdet. Ben de öperek aldım. Uzuun bir demle taksime başladım.

'Aman ya Rabbi!..' diyorum, 'benim değil, Gavsi'nin, Yahya'nın ağzı.'

Neler yaptığımı hatırlamıyorum. Kromatikler, transpozisyoniar, şed makamlarda asla dönüşler, glisaj mı istersin, saza Fatmââmm dedirtmeler mi... Hasılı ne canbazlık biliyorsam döktüm ortaya. Sazı öptüğümde evdeki sessizlik yorgan kadar kalındı. Havlucu mırıldandı. 'Ben asla böyle çalanıam!'

Dedim ya, neler yaptığımı hatırlamıyorum. Bizim Hatun, (Kulağı çok hassastır haa! Mübalağa ediyorum sanılmasın. Bunca yıllık neyzen karısı) 'Ben hayatımda hiç kimseden böyle ney sadası, böyle garip nağmeler duymadım' dedi.

Alınmıştım; sordum.

- Nesi garip yahu?

- Nesi garip değil ki... Bir dakika Allah'a dua ediyorsun, bir dakika sonra meidıaneci Yorgo'dan rakı istiyorsun. Camiye gir. Camiden çık, meyhaneye gir. Meyhaneden çık, tekkeye gir, başım döndü vallahi!

- Kötü mü oldu yani?

Biraz düşündü,

- Güzel olduğu muhakkak, ama iyi mi, kötü mü bilmem. Rahman'la Şeytan'ı bir arada düşünmek. İşte bu insanı sarsıyor.

- Laf mı yani şimdi bu?.. Elbet Şeytan'ı düşününce Rahman akla gelecek. 'Yaratılanı sevelim Yaratandan ötürü' denmemiş mi? Allah allaaah!.. Şeytanı ben mi yarattım. Kâdir-i Mutlak hata mı etmiş? Sonunun böyle olacağını bilmiyor muydu? Hem ben sana bir şey söy...

- Mugalatayı bırak! İnsanın imanını bozma!.. Hem söylesene bana, ne makamıydı bu Allah aşkına?

- Nefreti hayatım... Nefretiden bir taksim geçtim havluca keratasına.

Herifçik bir daha eline saz alamamış.

Halil'im çok gaddarca bulmuştu. Sonraki buluşmamızda, 'Sen gizliyi açıkladın' dedi. Hangi gizliyi be!.. Bilmediğim şeyi nasıl açıklarmışım ben? Lafa bak!..

Kıskançtım... Hâlâ da dostlarımı dostlarından kıskanırım.

Halil'i tanımak filantropiyi müşahhas olarak görmek gibi bir şeydi. Günün birinde tekkeye kara kuru bir delikanlı getirdi. Kıskançlığım yüzünden Fuat'i, musikiye hevesi istidadın fevkinde, babadan zengin şımarık bir velet olarak görmüştüm. Meşhur Fatih tatlıcısının oğlu. Dede Korkut hakkında bir münakaşayla tanıştık. O, Dede Korkut'un Uygurlar zamanında filan yaşadığını zannediyordu. Ben bildiklerimi söyleyince inanmadı. Tepem atmıştı. Rahmetli sahhaı Mustafa Kâmran Bey'in oğullan çok sevdiğim iki arkadaşımdı. Dükkân da bizim tekkeye pek yakın. Ayağıma üşenmedim; gidip Tosun'dan, Varlık Yayınları'nm Türk Klasikleri içinde çıkan Dede Korkut kitabını alıp burnuna dayadım. Mahcup olmuştu. Ayıbını telafi için bizi evine çağırdı. Münakaşa kazanmıştık, gitmemek olmazdı. Zengin şımarıklığını işte orda gördüm. Hazret, evinde kendisine bir şark odası hazırlamış. Gitar çalarmış ya, gitarını bu odaya katiyen sokmazmış. Şımarıktı, züppeydi ama çocuktu. Sözü müzikten açıp polifoniyi molifoniyi karıştırınca, armonideki farklı ahenkleri bizzat göstermek için, gitarını kapıp odaya şitâb etti. Halil'imin bana kızmaya takati kalmamıştı. Biz kasıklarımızı tuta tuta gülüyoruz, garibim hâlâ farklı tonlar üzerinde aynı arpejlerin farklı duygular yaratacağını göstererek izaha çalışıyordu. Nasıl oldu bilmem, bana pek nota bilgisi

yokmuş gibi geldi. İskender Kudmani nin fi tarihinde çıkardığı cebe sığacak kadar küçük nota defterleri vardı. Hep üzerimde taşırdım. Halil'e Yahu erenler' dedim. 'Gavsi Hoca'nm şu Yankı'smı bir geçelim. Nihavenddir, Fuat de bizimle beraber çalabilir. Malum ya, gitarın perdeleri tanpere manpere olup nihavende uyum sağlar.' Fuat'ın jnizü kızardı. Haklıymışım... notadan bîbehreydi.

İşte bu adam şimdi konservatuar öğretim üyesi Fuat Beyefendi! İnsan Ömrü boyu cahil kalmaz ya... Notayı motayı da sokmuştur Allah âlim...

Halil'imin insan sevgisiyle mülemma olduğunu söylemiştim ya... Erdoğan'ı bu filantropiden müstesna saymak lazım.

NEYZEN **ERDOĞAN** KÖROĞLUYA DAİR

Bir gün Haiiller'de oturuyorduk. Söz nasıl açıldı bilmem; o her şeye dervişane nazarlarla bakıp, bütün mahlukatı seven; ama gerçekten seven Halil, Erdoğan için 'Düdük gibi üfler' dedi. Doğru, fakat çirkindi bu söz. Hâlâ yakıştıramamışımdır Halil'ime. Gariptir ama, Hoca da dahil olmak üzere neyzenler arasında Erdoğan'ı benden başka seven yoktu. Aşırı alaycılığından mı çekimliyordu, aşırı bilgisi ve marifetleri mi kıskanılıyordu bilmem. Uzun boylu, siyaha yakın kumral saçları olan çok yakışıklı bir gençti Erdoğan. Bir neyzenden ziyade bir viyoloniste yakışacak kadar biçimli, uzun parmakları vardı. Sazına gerçekten hâkim olmuştu ama... işte, demek ki ney perdelere mükemmel bir şekilde hükmedilin ekle icra edilmiyor. Daha daha bir şeyler gerekli. Ses kalitesinin çok önemi var. Aslında neyi bir enstrüman olarak görmek de pek doğru değil. Neyi vücudun bir uzantısı olarak kabul etmek lazım. Protez bile değil, ney neyzenin dudağında doğrudan doğruya vücut olmalı. Erdoğan musikisini icra edebilmek için bir araç olarak görüyordu ne3d. Halbuki, neyzen sıfatına layık bir neyzen, bütün kâinatı bir tek seste işitir.

Halil'le aramızdaki konuşma enteresandır. 'Düdük gibi üfier' lafı üzerine, kendimde Erdoğan'ı müdafaa ihtiyacı hissettim.

- Ama, dedim. Yarım perde üzerinde transpoze yapar.
- Ama düdük gibi üfler!
- Ama üflerken büyük usulleri bile ayaklarıyla vurur.
- Ania düdük gibi üfler!
- Yahu bu kadar talebe yetiştirmiştir.
- Ama düdük gibi üfler!
- Nazariyatı üstâdânedir.
- Ama düdük gibi üfler!
- Besteleri var, hem de güzel besteler.
- Ama düdük gibi üfler!

Dayanamayıp gülmeye başladım.

- Yahu Halil'im, dedim. Sana adamın bunca mezij^etini sayıp döktüm. Sen hepsinin karşısına yegâne kusurunu koyuyorsun. Aslında sen Erdoğan'ı sevmiyorsun. Ee, 3'aratılrnışı sevmek nerde kaldı?.. Hani dervişlik?..

Halil'im birden utandı, Hiçbir şey söyleyemedi. Kıpkırmızı olmuştu.

Halbuki asıl utanması gereken bendim. Dostumun ayıbını yüzüne vurmuştum. Benim utancım hâlâ sürüyor. Kusursuz adam mı olurmuş?

Halil'imin sevmediği nice kusurları vardı Erdoğan'ın. Megalomandı. Alaylarını bazen tahkire vardırıyordu. Hocaya felç geldiğinde her gün birimiz gider, elimizden gelecek bir şey varsa uğraşır, hiçbir şey yapamasak bile ney **üfler dik.** Bir gün Hakkı'yla gittiğimizde Aka'yla (Aka Gündüz Kutbay), Erdoğan'ı orada bulduk. Biraz hoşbeşten sonra Hoca Aka'ya 'Bir ısfahânek yap bakalım!' dedi. Isfahânek peşrevini bestelemiş, saz semaisini kuruyordu. O makamdan bir âyin bestelemeyi de düşünüyordu. Kulağının ısfahânekle dolmaya ihtiyacı vardı. Makamın ısfahandan farkı, içinde bol bol buselik çeşnisi bulunmasından ibaret. Ama karakter itibarıyla birbirinden bir hayli farklı olan bu iki makamı birleştirmek... ne bileyim... biraz babayiğit işi. Isfahanın buruk neş'esine karşılık buselikte hoppa bir hüzün vardır. Zaten kolay bir makam olsaydı üç beş besteyle arşive kaldırılmazdı. Neyse ki Aka, Hoca'nm peşrevini daha evvel geçtiği için kulağında ısfahânek kolay oluşuyordu. Zemin gerçekten güzel oldu. Tam meyan açağı sıra Erdoğan kollarım omuzları -

na çaprazlajap eyvallahı bastı. Bu, 'Yeter, doydum!' demek. Hoca ağzından lokması alınmış yetim gibi kalmıştı. Agresifti Erdoğan. İnsanların ne zaman incineceğini, hattâ ne zaman kırılacağını bilmezdi. Belki bilirdi de ehemmiyet vermezdi. Bu gerçekten bilgili, hassas ve bir sinema aktörü kadar yakışıklı delikanlının bunca aşağılık duygusuna sahip olması beni daima şaşırtmıştır. Ama bütün saldırganlığına rağmen Azizle başa çıkamadı. Kahvede Aziz üflemeye başlayınca Erdoğan'ı tutmak imkânsızdı. Kaçıp giderdi.

AZİZ

Bilmem Aziz'i neyzenler arasında saymak doğru mu! Kalındı, kelimenin tam anlamıyla kaim. Vücutça kalın, ruhça kalın, kafaca kalın. Sözüm ona neyzen işte! Çadırcüar'da lakaplar bazen galiz olabilir. Aziz'e de 'Kalın B..k' demişti Bit Pazarı esnafı. Yiğit lakabıyla anılır j^a; hiçbir lakap da bu denli yerine oturmamıştır. Yanaklarını şişire şişire üflediği sazdan, *ney* sesi değil, tükürüklü, hışırtılı bir fosurtu fışkırırdı. İki neyzen üflerken görmesin hemen katılırdı. Eseri bilmez; notayı hiç bilmez. 'Kulak' deseniz, kulak da neymiş?.. İşte iki tane var j^a! İstiskalden anlamadı. Sövdük, takmadı. Kovduk, vız geldi. Döveceğiz ya, herifin kalınlığı sade ruhuna mahsus değil!.. Hasılı herifi dövmek babayiğit işi. Biz daha veletyiğitiz. Türkçesi, korktuk, kaçtık. Onun kahvede olduğunu gören neyzen takımı selam bile vermeden kaçar oldu. Şayet biz oradayken üstümüze gelirse vebadan kaçar gibi kaçıyorduk. Bir *gün* Ulvi Abi'den, rahmetli babasının 'Erenler'ini geçmek istemiş. Bütün bir gün çalışmalarına rağmen, Aziz aranağmeyi bile çıkaramamış. Ulvi Abi belki devam edecekmiş ama, Aziz 'Sen yalan çalıyorsun Ulvi' deyince... Sabır abidesi telakki edilebilecek kadar sabırlı bir insan olan Ulvi Erguner de kaçmış. Bu da onun bardağını taşıran damla oldu. Cavit Abi bunun kulağına ne efsun okurnuşsa artık, Kalın B..k'tan kurtulduk. Duyduğuma göre sokaklarda saz çalıp dileniyormuş. Zavallı ney!..

İSMAİL HAKKI ÖZKAN'A DAİR

Pek sevişememelerine rağmen, yeğenim Hakkı da karakter itibarıyla Erdoğan'a adamakıllı benzerdi. Hattâ yakışıklılık açısından bakarsak, Erdoğan'dan birkaç gömlek daha üstündü. Yeğenim olduğu için mi böyle düşünüyorum, bilmem. Fakat üstüne çuval giyse yakışırdı. Babası tarafından gelen Çerkez çizgileriyle, anası tarafından gelen Arnavut çizgileri onun yüzünde ilahsı bir birleşim yapmışlardı. Ama kompleksleri itibarıyla Erdoğan, Hakkı'nm eline su dökemezdi. Mücessem bir gururdu yeğenim. Ne gururu, düpedüz kibir!

Hakkı müziğe ilkokul yaşlarında, piyanoyla başladı. Benim neyle öpüşmemden birkaç ay sonra, o da koltuk altımda olmak üzre Dede müdavimlerinden kesilmişti. Bizim tekkeye dadanan en küçük ney talebesi Hakkı'ydı. Ama piyanoda gösterdiği üstün başarıyı neyde gösteremedi. Ses nahifti, nağmeler naif. Besteleri vardı. Güzelin de ötesinde fevkalade besteler. Ayıbını saklar gibi herkesten sakladığı bestelerinin bir iki tanesi, kulaktan hırsızlığım sayesinde benim arşivime girdi. Ama bütün ricalarıma rağmen 'Darbeyn' adını verdiği ve darbeyn usulüyle bestelediği eseri dinletmedi bile. Tenkit edilmekten korkuyordu besbelli. Onun bu korkusunda benim yaptığım eşekçesine bir gafın da payı var. İlk bestesini bana gösterdi. Gerçekten zarif bir şarkı. Sözler Bâkî'ye ait:

> Gel ey sâkî bulunmaz böyle âlî dilgüşâ meclîs.
> Getir câm-ı musaffayı kim olsun pürsafâ meclis.
> Piyâle aks-i mir'ât-i felekte âfîtâb olsun.
> Fürûg-i sâgar-ı sahbâdan olsun pürziyâ meclîs.

Suzinakten bestelemişti. Kıskandım mı, bilemiyorum. Geçmiş gün. İnsan geçmişte kalmış da olsa suçlamalar karşısında hemen projeksiyona geçiyor. Kıskanmışım zahir. Eserin güzelliğine hiç kimse bir şey diyemezdi. Ama makam suzinak değil zirgüleli suzinaktı. Bu kadarcık farkı hiçbir bestekâr eserlerinde tebarüz ettirmemiştir. Asla kusur te-

lakki edilmez. Ama ben Hakkı'nın eserine kusur bulmak için bakıyordum.

Azerî Çelebi:

Eğri bakan, eğri görür dâima.

buyurmuş. Eğri bakmıştım. Doğruyu bile eğri görmüştüm. Bilmem hâlâ beste yapıyor mu? Türk musikisinin Hakkı gibi bir bestekârdan mahrum oluşu, benim hâlâ terkedemediğim ukalalığım yüzündendir. Saçma da olsa şol kadar tenkide tahammül gösteremedi. Bu mükemmeliyet duygusu da eminim ki komplekslerinin bir tezahürüydü. Karım Darbeyn'i dinlemiş. 'Piyano, orkestra kesiliyordu' dedi.

Doğrçdur; anlar.

Hakkı hayatı boyunca, böyle kompleksler içinde kıvrandı durdu.

Babamızın vefatından sonra, büyük ağabeyim Kâzım Ozeke, aile büyüğümüz ve hamimiz olmuştu. Hakkı'nın askerliği için, bilmem hangi paşayla, bilmem nerde yemek yiyorlarmış. Bizim Hakkı da, olayla ilgisi cihetiyle, yanlarında. Ağabeyim o zamanlar milletvekiliydi. Yeğenine'aferizm yapmıyacak da kime yapacak? Laf arasında Hakkı'nın piyanistliğinden bahsedilmiş. Ağabeyim yeğeniyle kuskusianacak ya!.. Salondaki piyanoyu işaret etmiş. 'Haydi Hakkı, Paşa Hazretlerine bir şeyler çal!' demiş. Bizimkinde bir isyanlar... 0' piyasa çalgıcısı değilmiş. Öyle herkesin içinde çalamazımş. Onuru varmış... Ağabeyim fena halde sinirlenmiş. Bu kızgınlığı ömrünün sonuna kadar devam etti. 'Bizim Hakkı Efendi'nin onuru varmış da koskoca Selahaddin Pınar'ın yok!.. Terbiyesiz eşşoğlueşşek!..' dedi durdu. Haklıydı, Hakkı, ortaya attığı sözün kimi inciteceğini hiç düşünmedi. Eminim ki bu sözleri söylerken Gavsi Baykara'nın da, şeyhzadeliğine rağmen, musikisiyle ekmek yediğini aklına bile getirmemiştir. Askerliğine güneydoğunun çıplak bir köyünde yedeksubay öğretmen olarak başladı. Ablamın ağlamalarına dayanamayan ağabeyim, ne yaptı etti, Hakkı'yı yine de İstanbul'a aldırttı. Kendisine }^apılan her iyilik, kahrolası gururunu daha fazla besliyordu. Gurur böyledir. İncittikçe beslenir ve

azar. Askerden dönüşünden sonra, küçük ağabeyim Mes'ut Özeke'nin evinde toplanmış bu meseleyi konuşuyorduk. Ağabeyimin 'Gururlusun!' ithamlarına sürekli, 'Hayır' ben gururlu değil, onurluyum' cevabını veriyordu. Alınmış ve adamakıllı kızmıştım. Tecâhül-i arifane gösterip sordum.

- Ah bu yeni kelimeler!.. Yahu Hakkıcığım onur ne demek oluyor?

- Onur işte!.. İzzet-i nefs filan.

Ağabeyimin kaşları çatılırken,

- Bi dakka, bi dakka, dedim. Ben pek tatmin olmadım.

Raftan sözlüğü alıp onur kelimesini buldum. Yüksek sesle okudum.

- 'Onur: Öz saygısı. Haysiyet. İzzetinefis. İç değer. Şeref. Biz senin gibi olmadığımıza göre bu hasletlerden mahrum mu oluyoruz?

Ağabeyimin kaşları alnında düğümlenmişti. Aldırmadan devam ettim.

- Bizi böyle tahkir etmen için sana ne yaptık Hakkı?

Artık ağabeyimi kimseler tutamazdı. Açtı ağzını yumdu gözünü. Hakkı selameti âr-ı firarda buldu. Bir daha ancak bayramlarda, o da pek soğuk bir şekilde görüştük. Konservatuara hoca olarak girdikten sonra zaten bütün aileye karşı adamakıllı soğuk davranmaya başlamıştı.

Zahit bu bürûdetle sen ger dûzaha girsen,
Bir lüle dühân içmiye âteş bulamazsın.

Ahbaplar arası bir toplantıda çalarken, Erol Uras piyanonun nota sehpasına bir dev aynası koymuş. Bu kadar ince bir espriyi ancak Erol'un ince zekâsında bulabilirsiniz. İnce vücutlu Hakkı'nın kendini beğenmişliğine kimsenin tahammülü kalmamış. Duyduğuma göre kendi inziva-i vahşetinde yapayalnız yaşıyormuş. Allah ıslah etsin!

NEVZAT'A DAİR

Bunca ukalalığıma ve yüze vuruculuğuma rağmen tekkenin en çekilmez talebesi ben değildim. Ukalalık, hele cehl-i mürekkebi ukalalık babında kimsecikler Nevzat'ın pâyine erişemez. O, bizim gibi ukala dümbeleklerin yanında, kös kadar muhteşem durur. Ukalalara paye verilse, Nevzat'a padişahlıktan aşağısı düşebilemez.

Talebe gurubunun en yaşlısıydı. Saçım da, bıyığını da boyasa yüz hatları 'Ben kırklığım' diye bas bas bağırıyordu. Neyzen miydi?.. Eeh!.. Aziz'den bir iki gömlek daha iyi. Neyin sesi de şöyle böyle ya, kabalara inince işitilmesi için kulaklık takmak lazım. Zaten onun da 'Neyzenim' diye bir iddiası yok. Hazret, gazelhanhğıyla(!) öğünmekte. Taksim eden birini gördü mü, hemen gazele çöker, biz de kaçacak delik arardık. Hafız Osman, Hafız Sami hattâ Hafız Burhan'm plaklarından anaforlanmış nağmelerle bir girişirdi kiii... tutana aşkolsun. Ses, ıkına sıkma bir buçuk oktav. Makam aşinalığı da sesi kadar işte.

Bir zamanlar Dede'nin eline ney ölçülerine mutabık bambu kamışları geçmişti. Öylesine sertti ki mübarekler, kesip delmek için demir testeresi, demir matkabı gerekmişti. Fukara Dede uğraşa didine Ulvi Abi'yle, Niyazi Sayın için birer kız neyi, cüzdanı epeyce tombul olan Nezih için de bir mansur açabilmiş, geri kalan kamışları da marangozlara satmıştı. Bambu kamışı, Hartum'da yakacak olarak kullanılırken, imparatorluk zamanı neyzenleri, Basra kargısını boşuna mı tercih etmişler. Bambu sazlar fevkalade gösterişli, sağlam ve gürbüzdü. Ama sesler cılız mı cılız olmuştu.

Alta, profesyonelliğe soyunduktan sonra tekkeye daha sık gelir, bizimle beraber meşk ederdi. İşte o *gün,* rahmetlinin içinden gelmiş, kabalardan bir rast taksime girdi. Aka'yı dinleyenler bilir. Yahya'dan sonra en iyi dem üfleyenimiz di. Zemini, ehram temeli atarcasma oturttu. LVleyana çıkacak, Nevzat,

Merdûm-i dîdeme bilmem ne füsun etti felek

diye gazele(!) girişti. Biz, Dede'nin dervişlik tebessümüne sığınıp dinlemeye çalışıyoruz. Arna o sıralar Nezih'in dervişlikte mervişlikte gözü yok. Baktım gözlerinde şimşekler çakıyor. Yanlışlıklara kızsa da pek bir şey demezdi. Yanlışlara pek dokunduğu yok, ama yanlış öğretenlere cin ifrit kesiliyor. Gazel bitti. Hani içinde:

Şîrler pençe-i kahrımda oluken lerzân

mısraı var ya!.. Bizim Nevzat, orada Yavuz'un şîr-i pençe hastalığından bahsettiğini sanmış ki, malûmat-füruşune ukalalıklarına başladı. Bambu mansur da Nevzat'ın kafasında patladı. 'Aman ne oluyoruz' demeye kalmadı azizim. Nevzat önde Nezih arkada Çadırcılar'ı dört nala dolaştılar. Ayıp ama, bizim gurup kahkahadan kırılıyordu. Nezih yetiştikçe Nevzat'ın koluna buduna mansuru rasgele yapıştırıyordu. Kahvenin önüne ikinci gelişlerinde, Nezih'in acımasızca savurduğu sazı Cavit Abi avucuyla karşılayıp bir harekette alıverdi. Cavit Abi'nin dramatik atraksiyonu işin komedisini bozdu. Nevzat'ı kahveye aldık. Kafa birkaç yerinden şişmişti bile. Ve uzuuuun bir süre oturamadı.

'Hayır' diyordu Nezih. 'Eşek de olsa bir neyzene bu kadar eşeklik fazla. Adam bu şiiri taa şehzadeliğinde yazmış. Ya çocuklar bunu bilmeyip de bu eşeğe inanırlarsa!' Olayı hocaya anlattığımda, 'Benim adıma Nezih'i sol omuzundan öp!' dedi.

Yazılarına bakıyorum da... Nezih hâlâ omuzundan öpülesi. Yaş kemale erdikten sonra adam dövmeyi bıraktı ama, yanlış öğretenlere diliyle vuruyor. 'Falso ney açıyor' diye, avantacı bir marangozu mahkemelerde süründürdü. Dâvanın sonu ne oldu bilmiyorum. Söylemek istediğim, Nezih hep o Nezih. Nevzat olayından sonra, hoca 'Omuzunu öp!' demişti. Bu mahkeme olayım duysaydı, dilini mi öptürürdü acaba? Dilini bilmem ama Nezih'in elini iftiharla öperim ben.

Bu, Nevzat'ın ukalalık yüzünden yediği ikinci dayak. Birincisinin tekkeyle ilgisi yok; ama anlatmaya şâyeste.

Bir zamanlar nişanlanmıştı bu Nevzat. Kızcağız, Taşlı-

tarla'nm takunyalı dilberlerinden de olsa dayanamamış bu herifin ukalalıklarına; yüzüğü kafasına atıvermiş. Bizimkinde bir melankoli, bir kara sevda, yüreğinde Kerem'in tarlası, dilinde nâşinîde eş'ârıyla bir müddet sürttü durdu. Aceme, 'Ger çi vezn nedâred ve lîk mânist' dedirten cinsteki bu acayip manzumelere, 'Eş'ar' diyorum; çünkü bu vezni bozuk, rediften kafiyeli hezeyanlara hazret 'Şiirlerim' diyordu. Halil'ini garibin bu haline acımış. Tutmuş kızın ağzından buna bir mektup 3'azmış. Kıza da, Nevzat'ın ağzından güzel bir özürnâme çızıktırmış. Randevu, tabii çeşme başında. Kızın ailesi mutaassıp. Çeşmeden ileriye izin yok. Pazar günü Nevzatçığım bayramlıklarını giyip Taşlıtarla'ya şitâp edince kızın bütün sülalesini orada bulmuş. Hadiseyi zuiadan seyreden Halil, 'Kız takunyasını Nevzat'ın kafasında kırdı' demişti. Zavallı takunya!..

NEZİH UZEL'E DAİR

Nezih, sadece tekkeden değil aynı zamanda mektepten de arkadaşımdı. Daha sonra meslektaşım da oldu. Bütün kızıl saçlılar gibi inatçı ve hırçın bir tabiatı vardı. Sesi güzeldi. Ama tavrı, sesinden de güzeldi. Birçokları gibi, musikiyi edebiyatın hadîsi olarak görüyor ve sesten ziyade sözlerle ilgileniyordu. Ney, onun için âyinlerin erkânından olan bir araçtı sadece. Ve ancak o kadar ehemmiyet veriyordu. İyi bir neyzen oldu. Olduğuna kanaat getirince de bıraktı neyi. Bütün âyinleri ezberledi. Üstâdâne bendir tavrı da eklenince, bana göre sermıtrıb-üz zaman oldu. Mansur akorduyla söylemekte ısrar etmeseydi, Kani Karaca'dan daha popüler olabilirdi. Yine de zamanımızın yegâne kudümzenidir. Onun bendiri yanında, nice nice 'Ben de kudümzenim' diyenlerin sazı, bando davulu gibi kalır.

Hiç evlenmedi. İdeallerinin bir kadını mutsuz etmesine gönlü razı olamazdı. (Hoca duysaydı acaba neresini öptürürdü?)

Zor, çok zor bir yol seçmişti. Cumhuriyet rejimine uygun bir tekke kurmak, her babayiğidin kaldırabileceği bir yük değildir. Anacığının vefatından sonra evini, işte o çeşit bir

tekke haline getirdi. Yetiştirdiği talebelerin sayısını kendisi dahi bilmez. O, artık yalnızca bir musiki ekolü değil, ajmı zamanda şâyân-ı takdir bir şeyh. Postun kendisine herhangi bir merciden tevcih edilmesine gerek yok. O, bunu tevarüs de etmedi. Şeyhlik payesi ona kendi muazzam fedakarlıklarının mükâfatıdır.

Pirin muhabbeti üstüne olsun Üstadım, Şeyhim Efendim!..

AKA GÜNDÜZ KUTBAY'A DAİR .

Aka da sarışındı. Onu tanıdığım zaman ufacık, tombul bir oğlandı. Kir pas içindeki ellerini saklamaya çalışırdı ama, vücuduna iki numara büyük gelen o yarak kürekleri saklaması imkânsızdı. Mansur tutmaya boyu yetmiyordu. Yıllar sonra şah ney vız geldi de davut bile üflediğini gördüm. 'Hu' dediği günden itibaren Gavsi Hoca'dan başka kimsenin önünde diz çökmedi. Fakat o herkesten, ama herkesten bir şeyler öğrenen, sormaktan asla sıkılmayan koca yürekli bir insandı. Şimdi düşünüyorum da, onun koca yüreğini ancak o gövde taşıyabilirdi. Bizden sonra başladı ama, galiba hepimizi geçti. Kahveye pek nadir gelirdi. O zaman da, çayını ağzını yaka yaka çabucak içip yarım ekmeğin içine koyduğu yüz gram peyniri, adeta yutarcasına yer, hemen kaçardı. Ölümünde de aynı aceleciliği gösterdi. Sabah sabah radyoya koşmuş. Vazifesi başında gitti. Şehitliği şüphe kaldırmaz.

Bu neyzen milleti adam gibi ölmez zaten. Bir yolunu bulup şehitlik payesini kapıverir. Hoca da ders verirken gitmiş. Darülacezede bile irşat vazifesini aksatmıyordu.

Aka, bazen kahvede birkaç dakika dem üflerdi. Ama, sadece dem. Neyzenler sırasına katılıncaya kadar Aka'nın taksim ettiğini duymadım. Bir gün Cavit Ahi'ye, bu çocuğun neden böyle alelacele kaçtığını sordum. Kartal gözler bir an daldı; hattâ yaşardı sanırım. 'Ustası nâlet herifin teki' dedi. 'Geç kalırsa dövüyor.' Ayakkabıcı yanında çalışıyormuş. Her ne demekse, patumacılık öğreniyormuş. Zanaatı kavrayınca daha iyi bir yere çıkabilirmiş. Ama şimdi...

Onun kahveye böylesine kaçamak gelişleri aramızda de-

rin bir dostluk kurulmasını engelledi. Evet o da Gavsi Baykara'nın talebeleri arasındaydı ama hiçbir zaman tekke(!) müdavimlerinden olmadı. Hadi doğrusunu söyleyeyim. Kıskanıyordum veledi... ne kıskanması canım, basbayağı haset ediyordum işte! Hoca'nm bütün eserleri ezberindeydi. Ve sazkâr peşrevi Aka'ya ithaf edildi. Taa Tankı' bana ithaf edilinceye kadar çatır çatır çatladım!..

Patuma iplerinin şahrem şahrem doğradığı koca ellerinden utanıyordu. Askerden döndükten epey sonra bir gün Hoca'nın önünde diz çöküp piyasada çalışma izni için niyaza durmuş. Hoca, her fırsatta, sazdan ekmek beklemenin düpedüz aptallık olduğunu söylerdi. O da bütün yaşlılar gibi zamanın değiştiğini idrak edemiyordu. Türk halkının müzisyene artık 'Çalgıcı' demediğini öğrendi öğrenmeskıe de, inanmıyordu, inanamıyordu bir türlü!... Kim bilir belki de haklıydı! Öylesine bir hayat sürmüştü ki, Yılmaz Öztuna gibi, raftan kitap çekip kopya ederek tarihçi, aynı minval üzre müzikolog kesilenlerin kendisine 'Derbeder' demelerine bile şahit olmuştu. Bezmişti Hoca bu bayatiyle uşşak arasındaki farkın sadece inicilik ve çıkıcılık olduğunu sanan psödomüzikologlardan. Cebine, nesebi meçhul üç beş kuruşu geçirince, kafayı alkolle parlatıp garsona, 'Söyle neyciye bi mevlâne havası çalsın!' diyenlerden bezmişti, yılmıştı. Hiçbirimizin aynı çileye duçar olmamızı istemiyordu.

'Nur içind yat!' demej'eceğim Hocam. Cennette olduğunu biliyorum. Cennet-i alâ'da... Ama ne olur hurilere sulanma. Cavit Abi o sözleri sana da söylemiştir. Yüzüne söylemediğini, arkandan söyleyemeyecek kadar yiğitti çünkü.

Aka çalıştı. 'En iyi benim' düşüncesiyle sazı ihmal etmedi. Avrupalarda, Amerikalarda kendini takdirle dinletirken onlardan da alacaklarını aldı. Okay Temiz'îe yaptığı program bunun kanıtı işte!

Türkiye'de pek bilinmez, Aka Yehudi Menuhin'den Ravi Şankar'a kadar hemen herkesle müzik yaptı. Dave Hol- • land'm iştiyakla beklediği bir caz solisti olmuştu. Ömrü vefa etseydi...

Bir de besteciği var. Ferahfeza saz semaisi. Aslında o da anonim. Birinci haneyle teslimi besteledikten sonra, diğer

haneleri Niyazi Saym'la Necdet Yaşar'a tamamlatmış. Bestekârlık bambaşka bir hadise. İşte Mes'ud Cemil. Koooskoca Mes'ud Cemil. Beste namına, iki şarkı, bir saz semaisi, bir sirto, bir de ne tür müzik olduğu münakaşa götürür 'Türk Raksı' diye bir hava. Halbuki bu adam çaldığı bütün sazlarda virtüoziteye erişmiş bir müzisyen. Öte yandan Şevki Bey, hayatında bir kere eline lavta vermişler onu da beceremediği için hırsından parçalamış. Bir daha ömrü boyu hiç saz almamış eline. Dedim ya bestekârlık bambaşka bir hadise.

Taksimin bir çeşit emprovize beste olduğunu söyleyenler yanılıyor. Kelime anlamı itibarıyla bakarsak, irticâlî olduğu bile söylenemez. Çünkü sanatkâr taksim ettiği makamı gayet iyi bilir. İyi bdmek için de, bu makamı iyi bilecek kadar çalışmıştır. Taksime, belki, ama o da belki, spontane beste denilebilir. Fakat emin olun, bu söz bile tartışma kaldırır. Çünkü sanatkâr, hangi makamdan taksim ediyorsa, daha evvel, o makamdan yaptığı taksimlerdeki güzel nağmeler kulağında klişeleşmiş olur. Ve tabii, bir nevi kendini tekrara düşer. Tavır dedikleri, biraz da bu zaten. Aka'nın bestekârlığı yoktu. O ferahfezacık adamı bestekârlar silsilesine dahil edemez.

FAZLIYA DAİR

Bir Fazlı vardı. Saz gibi sarı, saz gibi ince bir delikanlı. Dem sesleri hayli güçlüydü ama, tiz perdelere çıkınca sazın sesi ancak tekke içinde duyulabilecek kadar nahifti. Dikkatleri çekmekten kaçmıyordu. Sol üfiemek biraz üvey sayılırdı. Niyazi Sayın tekke müdavimleri arasında sayılmazsa, Fazlı yegâne sol üfleyenimizdi. Çünkü Fazlı'cık tek bacaklıydı. Sol bacağına ne olduğunu kimse soramadı. Ben Cavit Abi'ye sordum. 'Bilmiyorum!.. Sormadım!.. Sorulmaz ki...' dedi. 'Neden?' diyecek oldum. Yaşlı aslan kükredi. 'Sana ne?.. Bacak eksikliği Fazlı'nın adamlığından bir şey mi eksiltiyor? Nedenini öğrenirsen senin adamlığın mı artacak?' Hemen lafı değiştiriverdim. Melerden bahsettiğimi hatırlamıyorum ama kısa bir müddet sonra o da lafa koşuldu. Hırsı geçmişti.

işte bu Fazlı bestekârdı azizim. Ama o da Hakkı gibi, postum bestekârı, eserlerini kimselere vermeyenlerden. Şehnazbuselik bir takım yapmış. Aman ya Rabbi, ne kadar zarifti. Bir kış günü sabahın erken saatlerinde tekkeye damladığım zaman onu uyduruk bir nota sehpası önünde çalışır buldum. Beni görünce toparlanmak istedi. Tok yahu!' dedim. 'Sen üflemene bak!.. Ben bir çay içip kaçacağım.' Kandı. Biraz huzursuz da olsa çalışmaya devam etti. Hafiften bir dem tutmaya başladım. Hoşlandı. İkinci besteye beraber girdik. Fazlı sesini iyice kıstı. Ben de adeta fısıltıyla üflüyorum. Sıra ağır semaiye gelince ben sustum. Beste güzeldi. Gerçekten güzeldi. Ama güfte...

Üflemeye devam edersem hıçkırıklarımı tutamayacaktım. Hemen nota defterimi çıkardım. Tam kopya edecektim ki Fazlı hızla notlarını topladı. 'Aman' demeye fırsat kalmadan terketti tekkeyi. Koltuk değneğini Fazh'da hiç görmediğim bir hırsla vuruyordu taşlara. Şiiri ancak mealen hatırlıyorum. 'Misafirin olduğum şu üç günlük dünyada bana ikramın zulm oldu. Rahmetmedin; bari sabır ihsan et!' kabilinden isyankârâne bir niyazdı. Bütün gün hırsının geçmesini bekledim. Yatsı ezanından sonra dükkânına gittim. Zaten orda yatıyordu. Çadırcılar Caddesi'nin yegâne çadırcı ustasıydı. Güler yüzle karşıladı. Biraz hoşbeşten sonra, Kumkapı'ya gitmeyi teklif ettim. Yüzüme acayip bir gülüşle bakıp kabul etti. Kar yağıyordu. Daltaban Yokuşu'nda benim pabuçlar kaymaya başladı. Pazlı'nm koluna girdim. Soğan Ağa'ya kadar üç bacak bir patrisa, kahkahalarla indik. Kapatmak üzere olan bir tuhafiyeciden çorap alıp ayakkabılarımın üstüne giydim de Fazlı'ya bâr olmaktan kurtuldum. Kumkapı'da Çamur Şevket'in meyhanesini herkes bilir. Ününü mezelerine borçlu. Masayı donattırdım. Aklımca Fazlı'yı sarhoş edip eserleri kopyalayacağım. Bir iki kadeh sonra meseleyi açtım. Yüzünde hep o garip gülümseme vardı. 'Ben onu yaktım Doğan' dedi. İnanmadım. O hâlâ tebessüm ediyordu. 'Şair yanıhyordu Doğan' dedi. Anlayamadığımı zannedip izah etti. 'Derdi veren sabrı da vermese, insan yaşamaya güç bulur mu?' Meyhanenin kirli tavanından okuyormuş gibi gözlerini oraya dikip Orhan Veli'yi yaşattı.

Ömrün şu garip hâlini gör bir bak da
Bir tek kökü kalmış ağacın toprakta
Dünya ne kadar tatlı ki binlerce kişi
Kolsuz ve bacaksız yaşayıp durmakta

- Dünya tatlı Doğan... O kadar tatlı ki, daha beter olsaydım, gene de yaşamaya devam ederdim, gibime geliyor.

Yine tavandan okumaya başladı.

Şu karşı yaylada göç katar katar
Bir güzel sevdası belimi büker .
Bu ayrılık bize ölümden beter
Geçti dost kervanı eyleme beni.

- De bakalım Doğan, Pir Sultan'm belini hangi güzel büküyordu?

- Ne bileyim Fazlı'cığım. Adamın yaşadığı tarih bile meşkuk. Kimbilir hangi köy dilberidir?

Bakışlarında nefret mi yoksa iğrenme mi vardı; anlayamadan merhamete dönüştü.

- Değil Doğan, değil!.. Ölümden beter ayrılık, kervanla Pir Sultan'm ayrılığı. Bel büken güzel dünya. Dünya sevdası Pir'i kervandan ayırıyor.

Taş gibi kaskatı ve ifadesizdi suratı, içmeye devam ettik.

Ertesi gün Fazlı'nm dükkânında uyandım. Başım çatlayacak gibi ağrıyordu. Bir kadeh rakıyı zorla içirdi. Baş ağrısı bıçakla kesilmiş gibi bitti. 'Buna mahmurluk bozmak denir Doğancığım' dedi. Sayılı içkicilerdenmiş. O gece, Kumkapı'dan bu dükkâna beni nasıl getirmiş asla öğrenemedim. Ama dostlarımın esrarına tecessüs göstermemeyi çok iyi öğrendim. Fazlı, kimbilir o gece benden neler çekmiş ki, bir daha ağzına içki koymadı. İyi dost olmuştuk. Ama o hep mesafeliydi. Ancak benim ilk talebem Mehmet'le çok samimi olabilmişti.

KEBABI EROL SEVIŞ'E DAİR

Asıl adı Erol. Yüksek mimar mühendis Erol Seviş... Ama ailevî bir sebepten onu herkes Mehmet diye çağırırdı. İsmi kayda geçtikten birkaç gün sonra, annesinin en sevdiği kardeşi Mehmet vefat edince kadıncağız teselliyi oğluna Mehmet demekte bulmuş. Karısı hariç bütün tanıdıkları ona hep Mehmet dediler/Karısı Erol demekte direndi. Hem de Amerikan aksanıyla Erööol diyerek...

ESKİCİ İSMAİL DEDE'YE DAİR

Altmışlı jallardaydık. Hiçbir zaman sevemediğim gazeteciliği bırakmış, tütün eksperi olurum ümidiyle Tekel'e girmiştim. Hayatım hiç de alışık olmadığım, hiç de sevmediğim bir intizama sokulmuştu. Teselliyi Dede'nin orada buldum. Öğle paydosu olunca bacaklarıma binip tekkeye koşuyordum. Gazeteciliğin yıpratıcı, bezdirici koşuşmasından kurtulunca, adamakıllı göbeklenmiş, kilo almaya başlamıştım. Babıâli vitrinlerine takılmamak için, Sirkeci'den Yeşildirek istikametine çıkıp oradan da Kapalıçarşı'ya giriyordum. (Gençliğe bak efendi! Bahsettiğim yol, anasının gözü bir yokuştur)

Dairede kendimi sevdirmiştim. Kızı, fakülte arkadaşım olan, masa komşum Samâhat Hanım, gurbetteki yavrusunun hasretini karımla bende gideriyordu. Yani öğleden sonraları işi kırıyordum azizim. İmza defterine benim imzamı Samahât Hanım benden daha iyi konduruyordu. Çoğu zaman Yahya'yla, bazen de Ulvi Abi'yle çalışıyorduk. Niyazi Sayınla bir kere beraber üfleyebildik. Ama o gün Hoca yönetiminde tam on sekiz neyzendik. Aziz bile vardı.

Tekke tekke dediğim yerin, başta da söylediğim gibi, bir kahve ocağı olduğu unutulmamalı. Her çeşitten, her kesimden insanlar gelirdi. Gelgeç müşteriler, adı üstünde, gel geç işte. Onların etkileri de kendileri gibi gel geç oluyordu. Ama kahvenin devamlı müşterileri arasında bir de dükkânsız esnaf vardı ki, onların etkileri inkâr edilemez. Birkaçı sakallı, iri yarı, esmer, dinlerine yobazlık derecesinde bağlı, çoğu Şi-

irtli olan hamallardı bunlar. Her biri, kendini dinde fetva verecek kadar âlim sayan yobazlar. Nezih kahveye fotoğraf makinasıyla geldiği zaman Veli Dayı'nm verdiği fetva unutulmaz.

O gün fotoğraf çekmenin dinde haram olduğunu yumurtladılar. Artık bu gibi tiplere hırçınlaşmanın faydasızlığmı bilecek yaşa gelmiştik. Nezih kısa kesmek için, 'İyi ama Veli Dayı' dedi. 'Biz cahillikle bir defa bu yola döküldük. Benim ekmeğim bundan. Artık meslek değiştiremem ya! Şimdi ne yapayım ben yani?' Veli Dayı sakalını kaşıdı. Derin bir tefekkürden sonra, Ton gurban!' dedi. 'İlle adam sureti çehmiyesen. Çehersen, baccahlarını çehmiyesen. Çehersen, ayyahlarını çehmiyesen. Tam adam olmaya!'

istanbul'un göbeğinde ortaçağı yaşıyorlardı. Neyi çalgı fasilesinden koparabilmek için ne hile-i şer'iyyeler uyduruyorlardı bir bilseniz. Midas mitini Hazreti Ali'ye adapte edivermişlerdi. Hazreti Muhammed sırr-ı ilâhîyi, Ali'ye söyleyince, hazret bu sır yükünü kaldıramayıp bir kuyuya ifşa edesiymiş. Kuyu sırrı taşıyamayıp civarında yetişen kamışlara aktarasıymış. Ol kamışlar dile gelüben, her yel esişte 'Hu' deyip sırrı ifşaa çalışasıymışlar. İşte ol sebepten neyle, oyun havası moyun havası çalmak, öbür sazlarla oyun havası çalmaktan daha günahmış. Ama ilâhi milâhi çalımrsa eeh!.. Neyin bir delügü nohsan olduğundan, Allah pek günah yazmazmış. Onlara inat, Yahya, 'Bir delügü fazla' bir saz açmıştı. Rast perdesinin altında, küçük parmakla hükmedilebilen bir başka perde. Sağlam bir hisar sesi bulduk. Ama bu grotesk perde pratikte hiçbir işe yaramadı.

Bir gün öğle vakti tekkede tek başıma üflüyordum. Kapıda bunlardan biri göründü. Kara sakal ta göbekte. Göbek mi sakala tırmanmış, sakal mı göbeğe inmiş, farkedilmeyecek kadar şişman. En az Hasan Dede kadar uzun ve iri yarı bir herif bana bakıyor. Kulak asmadım. Gelip yanıma oturdu. Ağır bir hacı yağı kokusu. Önce biraz sinirlendim. Gene 'Bir delügü noksan' hükmünü dinleyecektim. Saza kuvvet verdim ki herif konuşmaya. Bir müddet sonra, burnum hacı yağı kokusuna alıştığından mı nedir, herifçağızı unuttum. Kendimi de unutmuştum. Musikinin beni götürdüğü âleme dalmış,

sazımla yaratanıma sesleniyordum. Cavit Abi öğle paydosunun bittiğini haber verdi. Mutadı veçhile geç kalmamdan korkuyordu. Bu adam hayatı boyu beni vikaye etmiştir. Kalktım; sazı torbaya koyacağım; bir de baktım bizim sakallının gözyaşları sakallarından süzülüyor. Bana değil, ortaya, hıçkırıklı bir sesle okudu.

Seyreyledim ecsâm ile âlemi.
Sîreti sureti bir karar ettim.
Aldanmadım cilvesinin birine,
Âdem, Âlem, Allah bir; ikrar ettim.

Vahdet-i vücûde bak efendi! Güneyd-i Bağdadî bile bu kadar aleni söyleyememiş. Hallâcıns.a akıbeti malum...

Oturdum...

Oturuş o oturuş. Cavit Abi istediği kadar kaşlarını çatsın, ben galiba ballar balım bulmuştum.

Adı îsmaü'miş. Çarşıda, Eskici İsmail Dede diye anılmakta. Akşama kadar o söyledi, ben üfledim. Ben üfledim, o söyledi. Şiirlerini bir yerlere kaydetmiştim; kaybolmuşlar. Aklımda bir yukardaki kıt'a, bir de şu beyit kalmış.

Merih bana^el eder
'Gel bende Âdem ol!' der.

Determinist bir bakışla seyrediyordu tekvini. 'İhtiyacı olmuş' diyordu. 'Demek her şeyden müstağni değil!'

Adamın bilgisini değil, bakış açısını emiyordum. Hayata başka bir pencereden bakıyordu. 'Gözler yetmez' diyordu. 'Hattâ havâss-ı hamse yetmez. Havâss-ı bâtına lazım. Seyrettiğine iştirak et. 'O' ol. İdrak orda başlar. Vehmine sahip ol. Zaten terkedemezsin!.. Ama onun sana sahip olmasına mani ol. Hafızanı seferber et. Tasarruf elindedir.'

Rogers, isteği kadar 'Empatiyi ben keşfettim' desin. İslam mutasavvıfları bunu asırlardır yapmakta.

Eskici İsmail Dede Hazretleri bana, bu tasavvufun anahtarlarını veriyordu.

Bir ara segahta karar kıldım. Dolgun bir sesle ilâhiye

girdi.

Şem-i ruhuna cismimi pervane düşürdüm.

Aman Ya Rabbiiii, ben ne bulmuştum. Bir çok âyini ezbere bildiğini sonra Öğrenecektim...

Finito musika. Finito festa. Bu İtalyan atasözü, bende hep yalnızlığı, tükenmişliği çağrıştırır. Adamlar da o maksatla söylemişler galiba.

Evet müzik bitmiş, bayram da bitmişti. Osman Dede çoktan gitmiş, Cavit Abi de dükkânı kapatmak için bizim gitmemizi bekliyordu. İsmail Dede ağlamaktan şişmiş gözlerime merhametle baktı baktı. 'Hayır' dedi. 'Sen pervane olamazsın!..'

Doğruydu bu. Bir ışığa pervane olmak benim harcım değil. Ne var ki İsmail Dede bana vereceğini vermişti. O günden beri olaylara ve insanlara, mümkün olduğunca onun tavsiyesine uyarak bakarım. Serkeş ruhumun peşinde, ışıktan ışığa sıçrar dururum. Hâlâ gerçek ışığı bulamadım. Hepsi yansıma.

Eve mutadımdan geç kalmıştım. Hesap vermek zarureti doğdu. Tutup anlattım. Aman efendim bizim hatunda bir meclûbiyet. 'İlle de beni tanıştır!' İsmail Dede'nin ellerini öpecekmiş. Ertesi gün Hazretin dükkânım buldum. İçerde nuhuset bir Kürt. Oğluymuş. 'Bir âlimden bir zâlim sudur eder' lafını boşuna söylememişler. Babası memlekete gidesiymiş. Ne zaman döneceğini kimse bilmezmiş.

Artık öğleden sonraları, Tekel'e uğramaz olmuştum. İşimi aksatmıyordum. Hattâ bu hususta takdir zamları bile aldım. Evrakları eve götürüyor, gece yarılarına kadar çalışıyordum. Kaç teftişi teşekkürlerle atlattım. Ama öğleden sonraları benimdi. Yaşasın Samâhat Hanım!..

Cavit Abi, İsmail Dede'yi pek sevmiyordu. Çünkü İsmail Dede bir Alevi dedesiydi. İstiskal etmiyordu ama, pek de fazla hüsn-ü kabul göstermiyordu. Bir gün laf arasında İsmail Dede, 'Elhamdülillah Aleviyim' demiş. Vay!.. Nasıl olsun!.. Yok, olmaz!.. 'Elhamdülillah' dendi mi, arkadan ille de 'Müslümanım' denecekmiş. Bu konu açıldığı gün, 'Yahu!..'

dedim. 'Elbet elhamdülillah Müslümanız. Ama ayrıca yine elhamdülillah sünniyiz. Ve yine elhamdülillah ki Türküz. Âbiciğim. Neden böyle hırçınlık ediyorsun?'

Anut kartal dik dik suratıma bakmakla iktifa etti.

MEHMET'E DAİR

İşte Mehmet'i bu sıralarda tanıdım. Üniversiteye yeni başlamıştı. Tatvan'da doğmuş, lise tahsilim Ankara'da tamamlamış, İstanbul'a yüksek tahsil için gelmiş. Boğaz'a âşık olmuş, Hisar sırtlarına doğru bir evin tavanarasım tutmuş. Deniz derya ayak altında. Geceleri balığa bile çıkmaktaymış. Tatvan'ın delikanlısı, benden daha fazla İstanbullu oluvermiş. Neyi ilk defa Yahya'dan dinlemiş ve eteğine yapışmış. İlk gördüğümde dem seslerini çalışıyordu. Kaba segah perdesine kadar inmişti. Bu hafif köse, çopur suratlı, bodur delikanlı kendini herkese sevdirmesini bildi. Yahya'nın alkole bulaştığı zamanlardı. Çocuğu hırpalıyor, hattâ küfrediyordu. Mehmet bana yanaştı. Bir gün karımla karşılaştılar. Birinde erkek evlat iş^akı, öbüründe genç yaşta kaybettiği anasının hasreti. İlk görüşte aşk gibi, ilk görüşte ana evlat muhabbeti kuruluverdi. 'Ev geceleri soğuk oluyor' teranesiyle bizim eve yerleşti. İkinci senede 'Ben mektebi bırakıyorum; profesyonel olacağım' diye tutturdu. Bu esnada Yahya da hayatının tecrübesini yaşamış, doklara amele olarak girmişti. Mehmet'e 'Bak' dedim. 'Senin değil, benim bile Yahya kadar iyi neyzen olabilmemiz muhalken o profesyonel olamadı. Çünkü diploması yok. Sen bu sınıfta mektebi terkedip de şâtiiillâmmlarm artığıyla gazinolarda mı karnını doyuracaksın?'

Attığım sopayı cümle âlem beğendi. Cavit Abi alnımdan, Dede de sol omuzumdan öptüler. Mehmet, ellerimi öpme işini mezun olduktan sonraya bırakmıştı.

Staj yaptığı firma onu sık sık taşraya bir yerlere gönderiyordu. Bu yüzden üç aylık gaybubetini farketmedik bile. Bir gece, yıkılmış gibi geldi. Meğer âşık olmuş. Biz onu Anadolu'da sanırken o aşk hayatı yaşıyormuş. Ve kadın, dün gece onu terketmiş. Perişandı. Ağlamamak için gücünün üs-

tünde gajrret gösteriyordu. Kadın, Üsküdar'ın Ümraniye tepesine yakın bir yerde oturuyormuş. Hayatımda gitmediğim bir yerler.

(Eski İstanbullular, deniz aşırı her yeri gurbet sayarlardı. Galata Köprüsü yapılmazdan evvel, Halic'in kuzeyi bile gurbet sayılırmış.)

'Gece meçe hatır, Evlat hatırı' diye kalkıp gittik. Kapıyı kadının babaannesi açtı.

Mehmet'in, uğruna saçını başını yolduğu kadın, kocasına dönmüş.

Oğlan mahvolmuştu.

Eve döndüğümüz zaman, cennetten çıkmanın tadına bakmasına karım mani oldu. Ertesi gün 'İşe gidiyorum' diye çıktı; gene kayıplara karıştı.

Bu sefer hayatını mahvetmesi için iki ay kâfi gelmişti. Geldiği zaman yanında sevdiği kadın da vardı. Gebeymiş. Kocası kabul etmemiş; boşanmışlar. Mehmet, 'Çocuk benim; evleneceğiz!' diyordu. Evlendiler.

Mehmet'in Boğaz tutkusu devam ediyordu. Baltalimanı'nda bir ev tuttular. Aslı doğduktan sonra, evde ney üflenmesi yasaklandı.

Ve Mehmet'in neyzenliği öldü.

Bu epizodu yazmamın tek sebebi, işte bu son cümle.

Kadın neyi sevmedi. Mehmet'i sevmedi. Mehmet'ten olan çocuklarını sevmedi. Yirmi altı yıl, aynı evde dört canavar olarak yaşadılar. Sonunda, artık yıkılacak, kırılacak bir şey kalmayınca ayrıldılar. İşte bir ney de böyle susturuldu.

Bâlâya da çıksak, esfel-i sâfilîne de insek, bize güç veren arkamızdaki gizli el. Kadınımızın eli. O seviyeye gelmemizde, bizimkinden çok, hem de pek çok emeğin gizli sahipleri.

ULVİ ERGUNER'E DAİR

Ulvi Erguner benden birkaç yaş büyüktü. Onu tanıdığım zaman, bir Kuleli talebesiydi. Sazına istediğini söyletecek kadar iyi bir neyzen olmuştu. Bizim için, 'Bunlar daha müpdedî' demez, sazı kaptığı gibi aramıza karışıverirdi. Samimi bir insandı. Dahası, fevkalade bir tevazuu vardı. Rol

değildi; gerçekten değer veriyordu insanlara. Hakkı'nm mütekebbirâne edayla 'Ulvi Bey' dediği bu sanatkâra, ben hayatım boyu 'Ulvi Abi' demenin tefâhürünü sürdüm. Çoğu neylerde alt ve üst neva perdeleri birbirini tutmaz. Aslında bu biraz da neyzenin acemiliğindendir. Tembr farkını ton farkı zannederler. Kimbilir kaç saz bu zan yüzünden sakatlanıp gitmiştir. Neyzen kısmı, çıkardığı sesin perdeden değil, kulaktan ve dudaktan olduğunu anladığı zaman neyzen olur. Ulvi Abi, açtığı sazların üst neva perdesini, mutattan aşağı yukarı beşte bir nisbetinde daha 3>ukarı açardı. Evet nevalar birbirini tutar ama neyzenin dudak tekâmülü de o nisbette gecikir. Ud ve kemandaki mümaresesi daha ziyadece olduğunda mı neden bilinmez, koskoca Ulvi Erguner, ney perdelerinin neyzene yardım için açıldığını, aslında lafola delikler olduğunu pek kabul etmiyordu.

Halil Dikmen rahmetli, şah neyden daha küçük sazlara 'nısfîye' der ve talebelerine mutlaka şah neyle ders verirdi. Bir gün sohbet sırasında kahveye onun talebelerinden biri geldi. Ortadan biraz kısa, kıvırcık sarışın bir delikanlıydı. Tıp okuyormuş. Adını hatırlayamadım. Zaten hayatımda bir kere gördüm onu. Bizden olmayan ney talebelerine, daha evvel de dediğim gibi, biraz üvey bakardık. Delikanlı, bir yerlerden, Rauf Yekta Bey'e ait olduğunu iddia ettiği bir müstahsen bulmuş. Ulvi Abi sazı itinayla aldı. Şöyle bir kontrol etti. Falso, ama nasıl falso. Kargı güzel. Ses deseniz o da gayet mükemmel. Ama perdeler, Allah selamet versin!.. Sazın Rauf Yekta Bey'e ait olduğuna inanmamıştık. Yahya baktı. 'Şunun şurasına şöyle yapmak lazım' derken oğlan kızıp sazını aldı. Tam bu sırada Gavsi Hoca içeri girdi. Neyi görür görmez tanıdı.

-A!.. Bu benim hocamın sazı.

Delikanlının iddiası tasdik edilmişti. Biz ikna olmuştuk; ama Ulvi Abi hâlâ tereddütteydi.

- Ama hocam bu saz falso.

Hoca gülümsedi.

- Size öyle gelmiş, dedi.

Sazı bana uzattı.

- Üfie bakalım!..

E falso işte!..

Hoca kızmıştı. Felcin onu kızdırdığını ilk defa görüyordum. Daha evvel 'Kazaya rıza' diyerek tevekküle sığınıyordu. Ama o anda felcin, sazı ağzına alıp tezini tatbikî olarak ispatına mani oluşu ve dolayısıyla irşat vazifesini engellemesi Hoca'yı ifrit etmişti. Sazın altına bir tokat vurdu. Başpâreyle dişlerimin arasında kalan dudağım ezilip kanadı. Cavit Abi'nin tarafından bir kükreme yükseldi. İhtiyar kaplan kızmıştı. Dede ancak ayağa kalkarak onu önledi.

- Hocayla talebe arasına girme!

Hoca bas bas bağırıyordu.

- Doğru üfle! Adam gibi üfle! Kulağınla, dudağınla, aklınla üfle!

Ne demek istediğini anlamıştım. Dede hariç kahvedeki herkesin şaşkın bakışları altında üfledim üfledim üfledim. Tertemizdi sesler. Hoca Cavit Abi'ye bakmadan,

- Onun eti benim. Kemiğinde bir şey yok! dedi.

Ulvi Abi de, Cavit Abi de derslerini almışlardı. Ulvi Abi kalkıp Hoca'nm elini öptü. Cavit Abi çakmaklaşmış gözlerini çay ocağına çevirdi.

Hoca Ulvi Abi'ye, 'Ulvi Bey' dedi, 'ney glissando yapabilen yegâne aerofonik sazdır. Bu yüzden kulağı sağlam olmayan bir neyzen, bütün fasıl heyetini falsoya düşürebilir. Bu saz size göre falso. Ne var ki rahmetli hocam, doğru sesleri bu perdelerden bulurdu. İşte size bir mesele, Rauf Yekta Bey gibi, kulak hassasiyetiyle musiki tarihimize geçen bir bestekâr neden mutada uygun perdeler açmazdı? Sizden cevap filan istemiyorum; sadece düşünün! Cevabını kendinize vereceksiniz.'

Bence kendi neyini başkalarının üflememesi için öyle yapmıştır. Hüseyin Rahmi Gürpınar'la şöhret bulup, o zamanın snobları arasında pek moda olan, vehm-i maraz dedikleri bir fobiye tutulmuştur. Şunun bunun faslım bozmak isteyecek değil ya!..

Günah sayma, nûşet şar âb...
AHâhüâlem bissevâb...

Şöyie böyle tanıyanlar, Ulvi Abi için 'Cimri' derler. Külliyyen iftira. Rahmetli Süleyman Erguner, Tekel'de çalışırken her nedense bu müesseseye üç yüz lira borçlanmış. Adamın vefatından çend sene sonra, devlet, 'Vay benim üç yüz liram' deyip vârislere mektup yazmış. Ulvi Abi bu mektupla benim masama dayandı. İstesem bu hesabı bir kalemde yok edebilirdim. Tekel'in, kendisine bunca hizmeti dokunmuş, merhum bir memuruna yaptığı bu eziyet arıma gitmişti. Bunu Ulvi Abi'ye de söyledim. 'Olmaz Doğan, babamı borçlu yatır amam!' dedi. Cimri adam bu lafı eder mi birader?..

Rahmetli Ulvi Erguner, cehennemin azabını dünyada çekti de gitti. Diş etinden başlayan menhus hastalık onun başını yedi. Gerçek anlamda söylüyorum. Son gördüğümde, gözü de dahil suratının yarısı gitmişti. Hayatının son devirlerinde yüzüne maske takmak zorunda kaldı.

Biliyor musunuz, amansız bir hastalığa duçar olup ona tahammül edenler de şüheda mertebesine erişiyorlarmış. Bunu güvenilir bir kaynaktan öğrendim. İnanırım. Belki de inanmak istediğim için inanırım. Çünkü bu neyzen milleti, ömür boyu 'Hû' çektiklerinden midir nedir, Allah'ın izniyle hep şehit olup giderler. Ben pek layık değilimdir ama, gene de şefaatleri üstümüze olsun!

Sırası düşmüşken şunu da söylemeliyim ki, rahmetli Süleyman Erguner, Türk musikisi radyolarda yasaklanınca, unutulan neyi Türk milletine hatırlatan ve tekrar sevdiren kişidir. Oğulları yaşattılar. 'Erguner Kardeşlerden Saz Eserleri' saatini hasretle beklerdik. Evet efendim Asaf ve Ulvi Abi'ler Türk musikisini yaşattılar. Ulvi Abi'nin oğulları da şimdi yeniden yaratıyorlar. Nasrünminallah...

DOKTOR İSMET'E DAİR

Bir Doktor İsmet vardı. Hoca kadar yaşlı. Uzun boylu, saçı sakalı ağarmış, kilosu boyuyla orantılı bir zattı. Ne doktoru olduğunu bir türlü Öğrenemedim. Ama kafası pırıl pırıl dazlamış insanlardan, gür ve kıvırcık saçlar çıkardığını gözlerimle gördüm. O, bizim tekkeden ziyade Hulusi Bey'in tekkesi mensuplarından. 'Hulusi Bey' dediğim rahmetli Ek-

rem Karadeniz. Sahhaflar Çarşısı'nda, 'Hulusi Be/ diye tanınırdı. Sahhaflar'ın Çadırcılar'a çıkan kapısından girince sağdaki ilk dükkân Tosun'un. Onun yatımda da kitapçı Muzaffer. Şemseddin Yeşil'in vefatından sonra, bu kitapçı Muzaffer, Muzaffer Hoca olup çıktı. Bana kalırsa onun hocalığı daha ziyade ticareti üstüneydi. Ne yaptı etti; yanındaki dükkânı da aldı. Solcu yazarlardan birinin kitabı çıktı mı hemen onun dükkânına koşardım. Tok bizde öyle şey!' derken, zaten kırmızı olan suratının morarmasını seyretmek hoşuma giderdi. Sadist miyim neyim?.. Hasılı Sahhaflar Çarşısı'mn yegâne iki dükkanlı sahhafı, bizim hamervah Muzaffer Hoca. Onun dükkânlarını geçince, üç dükkân boyu kadar uzanan bir set vardır. Hulusi Bey'in dükkânı işte bu set üstündeiddükivaniardan.

Çocuktum, ufacıktım top oyna... haydaa!

Ama gerçekten Hulusi Bey'i tanıdığımda çocuktum. Musikiye yeni başlamış, notayı görünce Çin yazısı sanmayan, ama iş okumaya gelince ancak Çin yazısı kadar okuyabilen, ufak bir müptedîydim. Abdüikâdir Töre adını da hiç duymamıştım. Bir gün sergisinde 'Bestekârı: Abdüikâdir Bey' yazılı bir nota buldum. Teksiren çoğaltılmıştı. Allah'ın izniyle biz de arşiv hazırlıyoruz ya!.. Kitapçılarda musikiyle ilgili ne bulursam alıyordum. Notayı almaya aldım da, kim bu Abdüikâdir Bey? Hulusi Bey'e eşekçe sordum. 'Bu hanende Abdüikâdir mi?' Kovuldum tabii. Aradan yıllar geçmesine, olgunluk çağımı aşıp sesimin kartlaşmasına rağmen tanırdı beni. Yıldızımız barışamadı bir türlü rahmetliyle. Kin tuttu diyemem ama, bir türlü affetmedi beni. Haklıydı adam. Bazen Hoca'yla dükkânına giderdik. Hiç sesimi çıkarmamama rağmen anlardı benim orada olduğumu. Asıl şaştığım nedir bilir misin dost?.. Ivîüşterisinü\istediği kitabı binlerce kitap arasından çıkarıp veriverirdi. Azadan noksan olanlar, diğer azalarıyla telafi ediyorlar sakatlıklarını.

İşte bizim Doktor İsmet Bey'in ayrılmadığı dostu bu! Arasıra ney ve kanunla bir şeyler, çok tatlı bir şeyler yaptıklarını duyardım. Şimdiki Elif Kitabevi sahibi filozof Aslan, henüz sadece sergicilik ediyordu. İşte o sergiye bakıyormuş ayaklarına yatıp dinlerdim onları. Kanunun mandalsızı

bambaşka dost, bambaşka!.. Doktor Ismet'in neyi de şaşılacak kadar üstâdâneydi.

Neyde iki büyük ekol vardır. Yenikapı ekolü ki, Yusuf Paşa ve Rauf Yekta kanalıyla bize kadar ulaşmış ve, ne yazık ki bizlerle de son bulmuştur. Bir de Kuledibi ekolü var. O da Aziz Dede ve Emin Efendi kanalıyla günümüze ulaşmış. Bugün konservatuarlarda öğretilen bu işte! Fark aslında pek önemli değildir. Ama o zamanlar neyzenler arasında neyzen bakışı yaratırdı. Bizim Doktor İsmet, Emin Efendi'nin son talebelerinden. Emin Efendi genç yaşta gürleyip gidince, Halil Çan'a sokulmayı da galiba biraz gurur meselesi yapmış. Tevfik gibi, kendi yolunu kendi çizmiş.

Eskiden beri adam gibi giyinmesini bilmem. Hani vitrinden en palikarya elbiseyi alıp giydirseniz, üstümde çuval gibi durur. Bir cuma namazını müteakip Hoca bana baktı baktı, irticalen mahlasımı yapıştırdı.

Sözlerini dinleyen sanır Sokrât-ı sânı
Çenene diyecek yok; fakat âsârın hani?
Fikrin gibi kılığın darmadağın perişan.
Gavs-i tahallûsumdur: adın olsun 'Hırpanî'

İşte o vakitten beri, benim postümlerde 'Hırpanî' mahlasımı kullanırım.

Bu Doktor İsmetin hırpaniliği, benimki kadar değilse de beni aratmaz. Bizi birbirimize çeken de galiba bu çapaçulluğumuz oldu. Birtakım okült bilgilerle uğraşıyor, okült iksirler yapıyordu. Saç çıkarma iksiri de bunlardan biri. Bana da öğretmek istedi. Ama doğrusu korktum.

İlle de Hamparsum notası üstünde duruyordu. 'Usul darplarını gözle görmek kabil olur' diyordu. 'Şerrine lanet!' deyip öğrendim. Rahmetli Emin Efendi'den kalan bir müstahsen hediye etti bana. Elden ayaktan düşünceye kadar nefesimi eksik etmedim. (Şimdi bir dostta. İyi bir neyzendir o. Asla nefesini esirgemeyeceğinden eminim.)

NECMI RIZATA DAİR

Necmi Rıza da arasıra tekkemize uğrayanlardandı. Hafızdı. Her gelişinde eli kolu dolu gelmesinden maada, giderken de Dede'nin tezgâhından bir şeyler alır ve külliyetli nezir bırakırdı. Biz talebelere de umumiyetle ilâhi olmak üzere, bir de eser geçerdi. Yahya'yı radyoya aldırmak için, Ulvi Abi'yle beraber çırpınanlardan. Sonradan Yahya'nın doklara girmesine de galiba o önayak olmuştu.

Sahhaflar'm cami tarafındaki kapısından çıkınca, meydanlıkta ulu bir ağaç vardır. İstanbullu o ihtiyara, 'Çınar', altındaki kır kahvesine de, Emirgân'daki Çmaraltı Kahvesinden tefrik edebilmek için 'Çmarmaltı' der. Belki cami kadar yaşlı, emsalini gölgede bırakacak kadar muazzam olan bu ağaç, kestane ağacıdır. Bildiğimiz atkestanesi. O zamanlar, ekâbirânm, Sahhaflar yorgunluğunu atmak ve aşinaları bulmak için rağbet ettiği bir mekândı. Şimdilerde 'Nataşa Pazarı' olmuş denilmekte. Fukara ağacın kaderinde randevu mekânı olmak da yazılıymış meğer.

İşte o Çmarmaltı Kahvesi'nde biz de Hoca'yla oturmuş Sahhaflar tavafının yorgunluğunu gideriyorduk ki Necmi Rıza'yla Şükrü Tunar masamıza geldiler. Onlar Hoca'nm elini öptüler; ben de onların. Yalnız, Hoca'yla Necmi Rıza Mevlevî usulünce el öpüştüler. Tıfıl olduğum cihetle, masadan bir dirsek masafesi geri aldım sandalyemi. Büyüklerin masasına katiyyen dirsek konmaz. Aslında hiç oturmamak lazımdı ama, masa bizim. Onlar, üstümüze geldikleri için misafir telakki edilirler. Sırf kulak kesildim dinliyordum. Mutat hoşbeşten sonra, Hoca beni ocağa gönderip üç kahve söyletti. Benim adam hesabına konmadığım meydanda. Geldiğimde, yeni bestelerden bahis açılmıştı. Şükrü Tunar, Yeni bir besteye başladım hocam' dedi. Hoca, 'Aman Şükrü' dedi. 'Senin nağmelerin hakikaten çok güzel. Ama şarkıdan başka beste yapmıyorsun. Herhalde gene şarkıdır. Bir saz semaisi filan yapsana.' Şükrü Tunar iltifattan hoşlanmıştı. Heyecanlı heyecanlı anlattı,

- Bu seferki başka hocam. Hiç duyulmamış bi laflar. Şarkının laflarını Baki Süha yazdı. Her satırı başka makam.

Hoca'yla Necini Rıza gülmeye başladılar. Ben başımı önüme eğdim. Şükrü Tunar şaşkın şakın baktı. Kalender adamdı. O da gülmeye başladı.

- Ne oldu yahu?.. Gene bir pot mu kırdık?

Necmi Rıza,

- Estağfurullah Şükrücüğüm. O senin söylediğine kâr-ı nâtık derler. Duyulmamış şey değildir.

Hoca mütebessimâne, özür diledi,

- Kusura bakma Şükrü. Gülüşümüzü ala}' manasına alma. Sen çok büyük bir müzisyensin. Bir şeyi yapman için, ismini bilmen gereksiz. Biz ismini biliyoruz ama yapamıyoruz. Sence hangisi daha makbul?

Şükrü Tunar'm yüzü gururdan, Necmi Rıza'yla benim yüzümüz de utançtan kızardı. Evet'mısra demesini bilmiyor, satır diyordu.

Ama arkasında kendisini yaşatacak şunca eser bıraktı.

BURHANETTİN ÖKTE VE HAYRİ TÜMER'E DAİR

Burhanettin Ökte'yi de Necmi Rıza sayesinde tanıdım. Çok saygıdeğer bir insandı. Nazik, çelebi, hani 'İstanbul Efendisi' derler ya!.. İşte rahmetli Burhanettin Ökte tam bir İstanbul Beyefendisiydi. Ama neyzen, hayır. Zaten hiçbir zaman neyzenliğiyle öğünmezdi. Öğünmek ne kelime, kendisini neyzen saymazdı ki öğünsün.

Güya yaz mevsimi bitmişti. Ama mübarek güneş, kurşun eritmekte direniyordu. O yüzden Cavit Abi, dükkânın 3'egâne camekânmı hâlâ kapatmamıştı. Akşama doğru Hakkı'yla beraber oraya gittiğimizde... Aman ya Rabbi!.. Bütün yadigârlar toplanmışlardı. Ve biri... Şimdiye kadar adını bol bol duyduğumuz halde yüzünü görme imkânı bulamadığımız biri, Gavsi Hoca'nın yanma oturmuş kalabalığı dinliyordu. Hocamın 'Benden iyidir' diye vasfettiği Hayri Tümer.

İlah görmüş gibi olduk. Ufak tefek bir adamdı. Gerçekten ufak tefek miydi, yoksa bize devasa görünen Gavsi Hoca ile Necmi Rıza'nın arasına oturduğu için mi öyle görünüyordu, bilemem. Bir çalım Reşat Nuri Güntekin'e benzettim. Bir saniye sürdü bu. Daha evvel hiç görmemiş olduğum halde

hemen tanıdım. Öylesine anlatmışlardı ki, kafamda adeta resmi çizilmiş. Sürekli Ankara'da oturuyordu. Bakanlıklardan birinde müsteşarmış. Ara sıra Ankara Radyosundan onun sazını dinlemek nasip olmuştu. Ney sesi pek mikrofoniktir. Mikrofon ney sesini adeta emer. Hayri Tümer üflediğinde radyolarımızdan alev çıkardı sanki. Fakat o gün bizim dergâhta kimler yoktu ki. O, işleri nedeniyle kahvemize pek seyrek uğrayan Burhanettin Ökte bile min-el tesadüf, o gün gelivermişti. Said-i Nursî'nin bir sözü ispat ediliyordu. 'Kâinatı dolaşsan, tesadüfe tesadüf edemezsin.'

On sekiz neyzen olmamız lazımmış.

Aaah Cavit Abiciğim, hamarat bir ev kadının misafirlerine davrandığı gibi, komşu esnaflardan iyi kötü birer iskemle tedarik etmiş, hiçbirimizi ayakta bırakmamıştı. Çoktan kaldırıma taşmış müşterilerini!) arasına karışıverdik. Halil Can, Yahudi ile Cebrail Aleyhisselam kıssasını yüzüncü defa anlatıyordu.

Cebrail Aleyhisselam Mekke'de dolaşırken bir de bakmış ki namaz vakti bedevinin biri Kabe'nin duvarına yaslanmış uyumakta. Ayıplamış içinden Hazret. Bedevidir yerinden kara kedi gibi fırlayıp Cebrail Aleyhisselamm yakasını toparlamış.

- Şimdi senin kim olduğunu bu namaz kılanlara açıklayayım mı?

Eyvaaah!.. Cebrail Aleyhisselamm kimliği meydana çıkacak bir yana, bunca Müslümanm da namazı güme gidecek. Cebrail'dir melâike gücüyle Arabm elinden zar zor kurtulup, hâlî bir yana savuşmuş.

- Aman ya Rabbi, demiş. Seni seven kullarının listesi elimde. Ama bu bedevinin orada adı yok. Bu ne hikmettir?

Kelâm-ı hafi kulağına erişmiş.

- Sende beni sevenlerin listesi var ammaaa...

-Eee?

- Benim sevdiklerimin listesi yok!

Cebrail Aleyhisselamdır çarşıya pertav etmiş ki kâğıt kalem ala. Yahu dinin biri yolunu kesmiş.

- Dur canim!.. Benda çok yuzeî ceylan derisi var, ama benim adimi başa yazarsan beleş veririm!

Halil Can bitirdikten sonra Hoca sesini yükseltti,

- Osman, On sekizi bulduk!

Dede misafirlerin üstünde gözlerim şöyle bir gezdirdi.

- Daha on yedi şeyhzadem. Doğan'la Hakkı da gelince on 3?-edi oldunuz.

- Kendini neden saymıyorsun dedem?

- Seoyalrnajnz da ondan...

Kocaa bir 'Estâfuruîlah' yükselttik.

'Uzatma!' dedi Hoca. 'İndir şu sazları! Suzidilârâ yapacağız. Açılışı Hayri yapacak!'

Tanıyamadığım bir ses tonuydu bu. Bu Gavsi Hoca'nm sesi değil, Yenikapı Mevlevîhanesi Postnişîni Şeyh Gavsi Baykara Hazretlerinin sesiydi. Ezildim... ezildim... Ezelden beri sulu gözlüyümdür. Şeyh Hazretleri yüzüme dik dik bakıp kaşlarını çatınca, yutuverdim hıçkırıklarımı. Necmi Rıza'ya döndü. Hafifbir el hareketi...

Tâ Hazret-i Mevlânâ, Hak dost.....'

Bir daha Öyle bir Naat-ı Şerif dinlemedim. Necmi Rıza Ahıskan kendini aşmıştı. Gereksiz tevazua yer yok. O gün hepimiz kendimizi aştık. O, anasının ipliğini pazara çıkarmış Çadırcılar esnafı bile kendilerini aşmışlar sırf kulak kesilmişlerdi. Koca çarşıda çıt yoktu. İnanır mısınız, İstanbul dahi homurtusunu kesmişti.

Naatten sonra Hayri Tümer ayağa kalktı, hafif ve tertemiz bir kaba rastla taksimine başladı. Biz deme girince Hayri Bey'in sesi yükseldi... yükseldi... yükseldi.

Sözle anlatılabilseydi, saz olmazdı. Müzik diğer sanatların anlatamadığı duyguları anlatır. Ama eminim o akşamüstü Cenâb-ı Hak bu eseri takdirle dinlemiş ve şehit bestekârın cennetteki makamını bir kat daha yükseltmiştir.

Peşreve girdik. Notasız beceremem ki... Yani sadece ben değil, oradaki neyzenlerin hemen hepsi öyleydi. Ama mucize oldu. Cenâb-ı Hakk'm, Gavsi ve Hayri isimli mucizeleri hepimize yol gösteriyorlardı. Sanki peşrevi dün geçmiş ve de ezberlemişiz gibi bitiriverdik.

'Hey yâr dilber-i vü bidili esrâr-ı mâst'

Üç billur hançereden fışkıran, üç çağlayanla başladı suzidilârâ âyini. Ali Dede, Necmi Rıza ve Eskici İsmail Dede: Selim Sâlis Han gökyüzünde sema'a durmuş olmalıydı. Hanlıktan yüce şehitlik, şehitlikten de yücesi varmış meğer.

Şeyh değil padişah kaşını çatsa gözyaşlarımı durduramazdım. Etrafıma baktım; ağlamayan yok. Asırlardan beri bu âyin-i şerife çok gözyaşı katılmıştır ama, Gavsi'ninki hepsine bedel. Hocarnmkiler sazdan süzülüyordu. Üçüncü Selim kanıyla yıkamışsa, Gavsi Baykara gözyaşlarıyla yıkadı sazı.

O gün on sekizde biri olmak şerefi bana tevcih edilmişti. On sekiz kutsal sayıdır efendi! Mesnevî-i şerif on sekiz beyitle başlar.

İsmail Dede'yle bu ikinci karşılaşmamızdı. Fakat değil el Öpecek, selam verecek halde bile değildik. Bayazıt'tan Aksaray'a nasıl indiğimizi hatırlamıyorum bile. Hakkı'ya kuru kuru bir 'Eyvallah' çekip evin yolunu tuttum.

KAHVENİN KAPANIŞINA DAİR

İsmail Dede'yle üçüncü karşılaşmamız Tosun'un dükkânında oldu. Karım, kadınca alışveriş için Mahmutpaşa'ya inmişti. Ben nedense çarşıyı tavaf bile etmeden dostumun dükkânına gittim. Dede benden evvel gelmişti. Ve içerde biri daha vardı. Kapalıçarşı karakolunun komiseri. İnatçılığı soğuk mavi gözlerinden fışkıran bir nâdân. Dede'nin elini Öpmemi mütecessis bakışlarla süzdü. Teslim haline gelince dayanamadı. Onun neler söylediğini pek hatırlayamıyorum ama Dede, 'Siz Tekirdağlılar hep böyle olursunuz' kabilinden bir şeyler mırıldandı.

Komiser betlendi,

- Sen benim Tekirdağlı olduğumu nerden biliyorsun?

- İnsan yüzünde de hatt-ı istiva vardır.

- Allah allan!..

Komiser bizi gösterdi,

' - Bunlar nereli?

- İstanbul çocuğu onlar.

Komiser kapıya çıkıp rasgele birini çevirdi,

- Bu nereli bu?

Dede, polis tarafından durdurulduğu için adamakıllı ürkmüş olan garibe baktı. Adamcağızın nereli olduğunu taa ilçesine varıncajfa kadar saydı. Komiser, nala hazıroi vaziyetinde duran adama hırsla sordu,

- Doğru mu lan?

- Doğru.

Bir başkası, daha sonra gene bir başkası.

İçimdeki yırtıcı hayvan, komiserin üniformasına rağmen uyanıyordu. Keramet göstermek, bir veli için çok, ama çok büyük bir ayıp sayılır. Patlamak üzereydim ki Dede, .'İşim var Komiser Bey...' dedi. 'Oyuna başka bir gün devam ederiz.' Beni kolumdan çekerek dışarı çıkardı. Birkaç adım gittik. Kolumu bıraktı. Gözlerimin içinden sanki beynimi seyrediyordu. 'Keramet değil' dedi. 'Sadece riyazet. Bunu herkes yapabilir.' Birkaç adım daha yürüdük. Kolumu bıraktı. "Yanana söyle, yolu senden geçer. Sen de artık j^ak şu çıranı. Pervane olacak ışık arama.'

Beni yolun ortasında bırakıp çekti gitti.

Yakabildim mi Dedem? Beş on kişiye 'Bir de basiret gözü vardır' demek, çer ağ yakmak mıdır?.....

Cavit Abi'nin kahve ocağı yanında, bizim tekkeye iki defa sığacak kadar küçük, Liliput bir dükkâncağız vardı. Sahibi, çerçeveci İsmail Abi. Ali Dede'ye rahmet okutacak kadar zayıf, her zayıf gibi pek uzun görünen, meşrutiyet devri zamparaları gibi giyinip cumhuriyetin ilk devirierindeki memurlar gibi sümük bıyık bırakan bir adamdı. Bizim ihtiyarların akranı olmakla beraber, saçlar, sonradan boya eseri olduğunu öğrendiğim bir delikanlı siyahlığındaydı. Cami dışında fötr şapkasını çıkardığını hiç görmedim. Ney üflerdi. Hattâ Bayram sal âtını bile üfleyecek kadar üstadlaşmıştı(l) Ondan başka da bir şey üflemezdi zaten. Espri kumkumasıydı. Uzun zaman Dümbüllü Kumpanyası'nda Tarçın Çelebi oynamış. Bizzat Dümbüllü'clen duydum. Ara sıra, Tevfik Efendi hastalandığı veya Dümbüllü'ye nazlandığı vakitler, bu bizim İsmail Abi pişekârlığa bile soyunurmuş. On bir çocuğu vardı.

Istihzalı bakışlara aldırmaz, 'Ee.. bizim karyola doksan santim erenler!' deyiverirdi. Bit Pazarı'nda îhâm-ı kabullerle yapılan şakalara mecaz denir, pek de makbul tutulurdu. Hoş, heryerde biraz öyledir ya!.. Bazı yerlerde, yutturmaca dedikleri bu klişeleşmiş şakaları zekâ eseri sayarlar. Bizim İsmail Abi işte bu şakaların üstadı. Yağmurlu günleri hiç kaçırmaz, hemen tekkeye damlardı. 'Aman Cavit aman, bu ne biçim rahmet?.. Ta aşağıma kadar ıslandım. İnanmazsan tut da bak!' Bu şakalar nedense hep Cavit Abi'ye yönelikti. Pek samimi olduklarını düşünürdüm. Hattâ mütareke zamanında Cavit Abi'nin müstevli orduların gece devriyelerine neler ettiğini de ondan duymuştum. Bire bin katar anlatırdı.

Cavit Abi'den ne kadar korktuğunu anlamam için otuzlu yaşlara gelmem lazımmış. Korkuyordu. Ölecek kadar korkuyordu. Korkusundan utanıyor, bu utanca sebep olduğu için de Cavit Abi'den nefret ediyordu.

Çadırcüar'daki dükkânlar, Kapalıçarşı'daki ve Sahaflar'dakiler gibi, belediyeye aittir. Her sene açık artırmayla kiraya verilen bu dükkânlar, Ahmet İsvan'm belediye başkanlığı zamanında nedense kapalı zarfla ihaleye konuldu. Herkes 'Sübhânallah' çekip aralarında anlaştılar. Bu yeni racona eski kiraları kadar teklif vereceklerdi. Öyle de yaptılar. Ve herkesin dükkânı kendinde kaldı. Cavit Abi'ninki hâriç... İsmail Abi anlaşmayı hiçe sayıp Cavit Abi'nin fiyatını kırmış.

Cavit Abi tebligatı aldığı zaman oradaydım. Ama ne olduğunu farketmedim bile. Hiç kimseye, hiçbir şey söylemedi. O gece dükkânda nesi varsa toplamış. Ertesi sabah dükkân açılmamış. Öğleye doğru Halil'imle beraber gelen Dede, dükkânı İsmail'in şaşkın bakışları arasında açmış. O da hiç kimseye hiçbir şey söylemeden, kendine ait ıvır zıvırı toparlayıp dükkânı kapattıktan sonra, anahtarı Halil'imin eliye İsmail'e verdirmiş.

İsmail Abi bir defa, Cavit Abi'nin evine gitmiş. Hüsnü kabul de görmüş. 'Dükkânı eski kiradan aç. Aradaki farkı ben ödeyeceğim' demiş. 'Ben kendi dükkânımı zor çeviriyorum' demiş. 'Şaka olsun diye yaptım' demiş. 'Böyle olacağını düşünemedim' demiş. Demiş... demiş... demiş...

İsmail Abi, Cavit Abi'ye gittikten birkaç gün sonra öldü. Bana sorarsan 'Korkudan öldü' derim. Hadi ona da Allah rahmet eyleye!.. Cavit Abi de fazla yaşamadı. Hani, 'Kırklan karışıktır' desem yeri. Cemile Ana, yarım asırlık efendisinin arkasından, ancak bir **haftacık** durdu. Bir sabah komşuları, anacığı seccadesinde, güler yüzlü bir mevta olarak bulmuşlar. 'Yüzü apaydınlıktı; gülüyordu. Şaka yapıyor zannettik' dediler. Bezm-i ezeldeki mülakata, sevinçle koşmuş. Gel de inanma! Vallahi o da şehit!

Sonra...

Sonrası yok dost!..

İşte, çeyrek asır feyz aldığım irfan yuvası, böyle bitti.

O dostlar ki merdâne yaşayıp, mert öldüler.
Kapkaranlık cehlime, nurlar veren güldüler.
Ne yaşarsın Hırpanî?.. Görmez misin gidenler,
Yaşarken ağladılar, ölürkense güldüler.

Doğan Özeke (1962)

Doğan Özeke eşi Mebruke Hanım'la.

Doğan Özeke

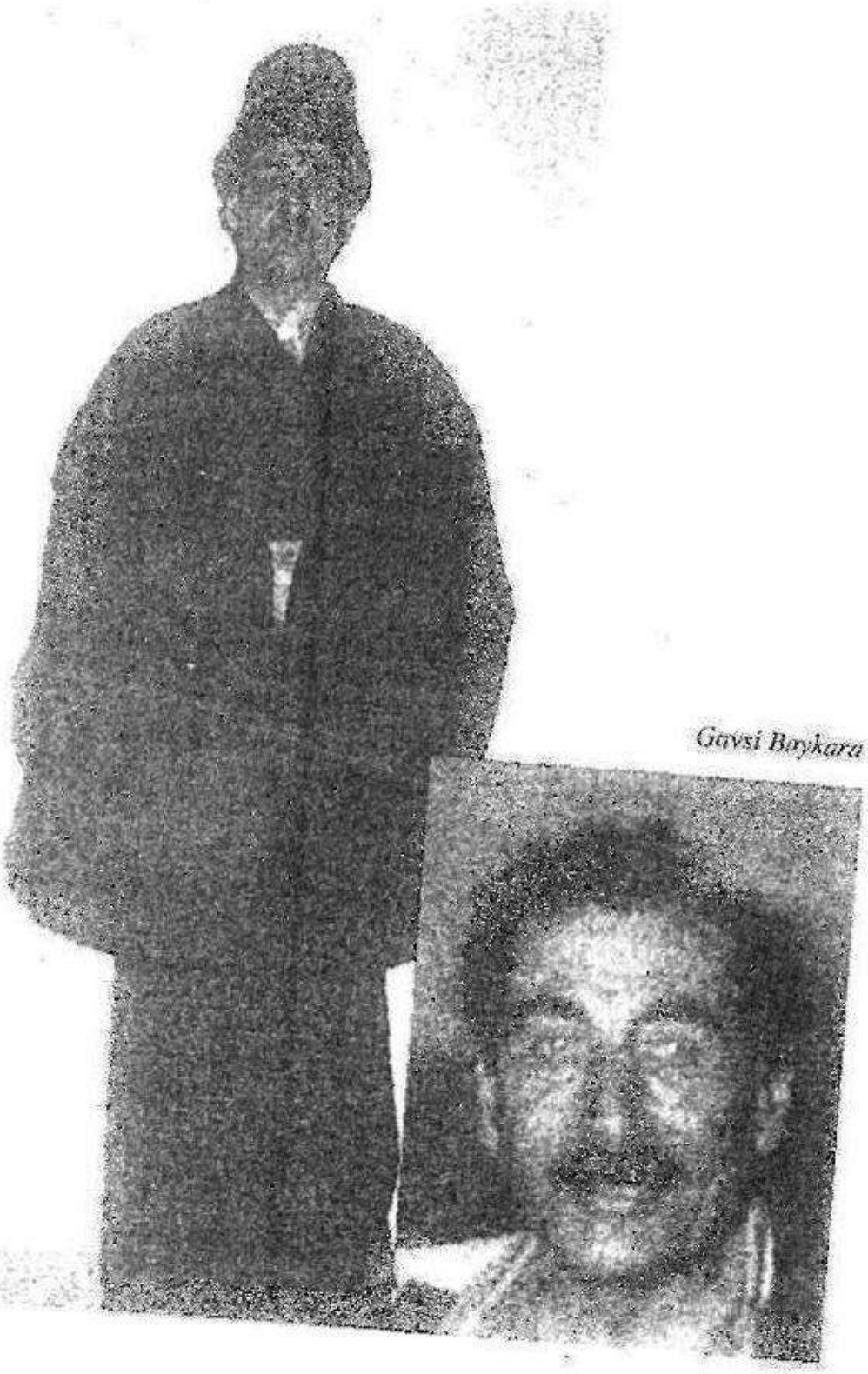

Gavsi Baykara

Osman Dede

Aka Gündüz Kutbay

Halil Can

Edip Seviş

Ulvi Erguner

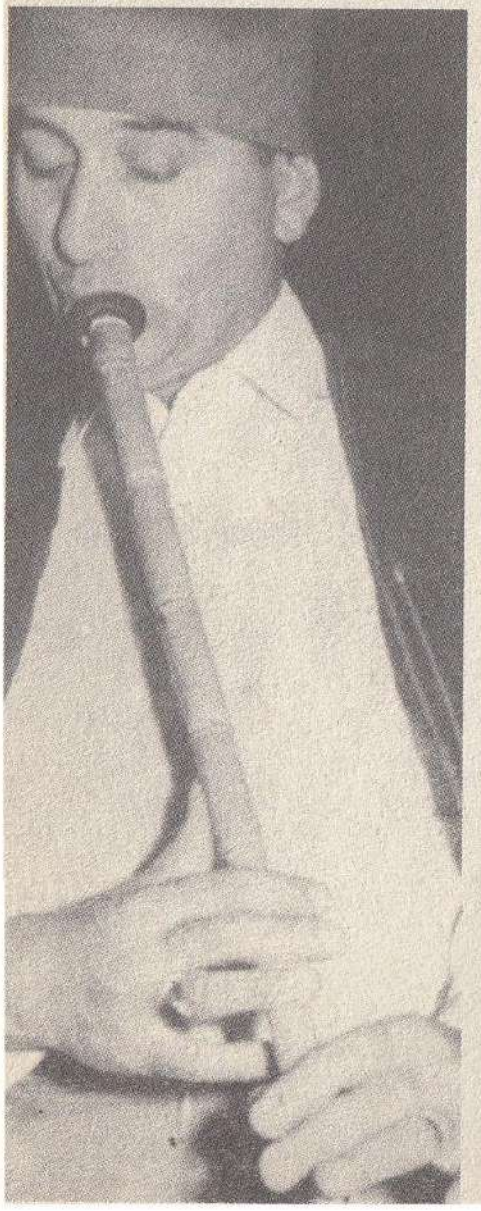

Ulvi Erguner, Aka Gündüz Kutbay, Doğan Ergin

Halil Yunga

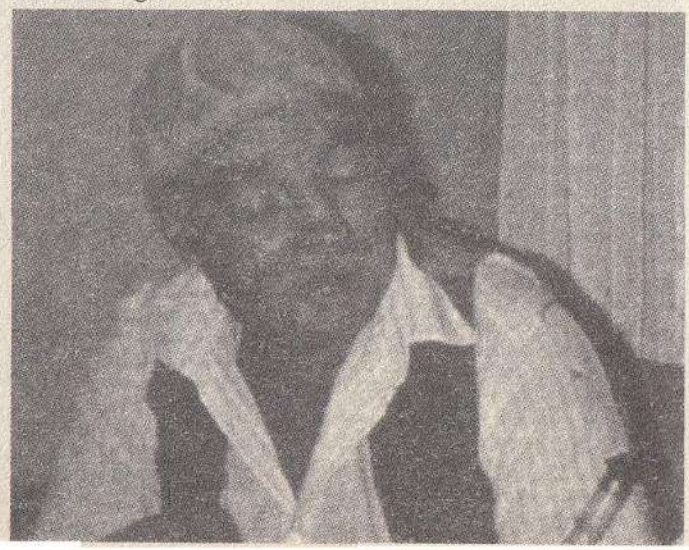

BİR NEYZENİN HATIRALARI

NEYZENLER KAHVESİ

AHMET DOĞAN ÖZEKE

Neyzen Doğan Özeke, Arnavutluk göçmeni bir ailenin en küçük çocuğu olarak Istanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesini bitirdi. Yıllarca çeşitli işlerde çalıştı. (Kendi deyimiyle) Milliyet Gazetesinde foto muhabirliği, spor muhabirliği ve polis muhabirliği ve Tekel'de memurluk etti. Taksim Elmadağ'da garaj işletti. Bir süre 'Şoför' isimli bir gazete çıkardı. Merakını tatmin etmek için Türkoloji tahsil etti. Neyzen Gavsi Baykara'dan ney ve kendi kendisine tanbur ve ud çalmayı öğrendi. Klasik tekke tavrı ney üfleyebilen az sayıdaki neyzenden birisiydi. Ayrıca çok sayıda şiir yazdı. Kimseye göstermediği ve tamamlanmamış bir roman denemesi (El Yumruğu) mevcuttur. Karagöz, ortaoyununu inceledi ve öğrendi. İcazeti olmayan bir hattat idi. Emekli olduktan sonra Istanbul'u terketti. İki yıl Bursa'da kaldı. Daha sonra Muğla'ya yerleşti. 1998'de bu dünyadan ayrıldı.

ISBN 975-8434-01-2

9 789758 434015